

Η ΔΥΝΑΤΟΤΗΣ ΤΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΟΣ ΔΙΑ ΤΟΥ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

ΥΠΟ

Δ. Ι. ΔΕΛΙΒΑΝΗ

Ἐντικείμενον τῆς παρούσης μελέτης θὰ εἶναι ἡ ἔρευνα τοῦ κατὰ πόσον εἶναι δυνατὴ ἡ κατευθύνσις τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν ὄχι μόνον ὑπὸ τὰς συνθήκας τὰς διαμορφωθείσας κατὰ τὴν μεταζὺ 1919 καὶ 1939 περίοδον, ἀλλὰ καὶ ἂν ἐπεκταθῆ ἔτι μᾶλλον ἡ κρατικὴ ἀρμοδιότης, ἴδιᾳ ἂν κρατικοποιηθοῦν καὶ ἄλλαι ἐγκαταστάσεις παραγωγῆς καὶ μεταφορᾶς.

Πρὸς τοῦτο θὰ ἐξετάσωμεν :

- 1) Τὴν ἄποψιν τῆς κλασσικῆς σχολῆς σχετικῶς.
- 2) Τί συμβαίνει εἰς τὸν κρατικὸν τομέα τῆς οἰκονομίας.
- 3) Τί θὰ συμβῆ ἂν ἐπεκταθῆ ἡ κρατικὴ ἀρμοδιότης κατὰ τὰ ἀμέσως ἀνωτέρω καθορισθέντα.

1. *Ἡ ἄποψις τῆς κλασσικῆς σχολῆς.* Κατὰ τὴν κλασσικὴν σχολὴν ἡ ἀναρχία τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως εἶναι φαινομενική, διότι ἀμφοτέραι κατευθύνονται ἀπὸ τὸν μηχανισμόν τῶν τιμῶν, μὲ τὸν ὁποῖον εὐρίσκονται εἰς ἀλληλεξάρτησιν.

Πράγματι ἡ προσφορὰ καὶ ἡ ζήτησις οἴουδήποτε ἀγαθοῦ προϋποθέτει ὠρισμένην ἐκάστοτε τιμὴν, ἡ μεταβολὴ τῆς ὁποίας θὰ προκαλέσῃ καὶ μεταβολὴν τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησεως, καὶ ἀντιστρόφως ἡ τιμὴ ἑνὸς ἀγαθοῦ εἰς ὠρισμένον ἐπίπεδον προϋποθέτει ὠρισμένην προσφορὰν καὶ ζήτησιν ἂν αὐταὶ μεταβληθοῦν, κατ' ἀνάγκην θὰ μεταβληθοῦν καὶ αἱ τιμαί.

Ἐρωτᾶται ἤδη κατὰ πόσον ἡ ἄποψις αὐτὴ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ πράγματα ἢ μήπως βασίζεται εἰς ὠρισμένας προϋποθέσεις τῶν ὁποίων τὴν ὕπαρξιν θὰ ἀναζητήσωμεν ἀμέσως μετὰ. Ἡ ἄποψις αὐτὴ εἶναι ὀρθή, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἐλαστικότης τῆς ζήτησεως καὶ ἐλαστικότης τῆς προσφορᾶς, ἐφ' ὅσον δηλαδὴ ἡ ζήτησις τῶν καθ' ἕκαστον ἀγαθῶν αὐξάνει μὲν ἂν μειοῦνται αἱ τιμαί των καὶ ἐλαττοῦται ὅταν αὐξάνουν αἱ τιμαί των, καὶ ἐφ' ὅσον ἡ προσφορὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ

τὸ ἐπίπεδον τῶν τιμῶν, καὶ κινεῖται παραλλήλως πρὸς αὐτάς. Κατὰ ταῦτα ἡ ἐλαστικότητα τῆς ζήτησεως προϋποθέτει διαμόρφωσιν τῆς ἀντιθέτως πρὸς τὴν τῶν τιμῶν, ἐνῶ ἡ ἐλαστικότητα τῆς προσφορᾶς παράλληλον διαμόρφωσιν πρὸς τὴν τῶν τιμῶν.

Ἐλαστικότης τῆς ζήτησεως ὑπάρχει ὁσάκις διὰ τῶν περι ὧν ἑκάστοτε πρόκειται ἀγαθῶν δὲν θὰ ἱκανοποιηθοῦν ζωτικαὶ ἀνάγκαι τῶν καθ' ἕκαστον ὑποκειμένων τοῦ οἰκονομικοῦ βίου, ὧν ἡ διατήρησις ἐν ζωῇ προϋποθέτει τὴν ἱκανοποίησιν των, καὶ ὁσάκις εἶναι δυνατὸν νὰ περιορισθῇ ἡ ζήτησις, χωρὶς νὰ διακινδυνεύσῃ αὕτη χάρις εἰς τυχόν προηγουμένως δημιουργηθέντα ἀποθέματα ἢ χάρις εἰς τὴν ὀναπλήρωσιν των δι' ἄλλων ἀγαθῶν ἢ ὑπηρεσιῶν. Ἐξ ἄλλου ἐλαστικότης τῆς προσφορᾶς ὑπάρχει, ὁσάκις ὑπάρχουν ἀποθέματα ἀγαθῶν ἢ τοῦλάχιστον διαθέσιμοι συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς ὡς καὶ ὅταν εἶναι δυνατὸν νὰ διατηρηθοῦν τὰ μὴ προσφερόμενα ἀγαθὰ ἢ νὰ διακοπῇ ἡ παραγωγή ἢ νὰ μεταβληθῇ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἄνευ ἐπιζημιῶν συνεπειῶν διὰ τοὺς ἐνδιαφερομένους.

Πρέπει ἤδη νὰ ἐρευνήσωμεν κατὰ πόσον αἱ ὡς ἄνω προϋποθέσεις ὑπάρχουν εἰς τὴν πραγματικότητα πρῶτον μὲν καθ' ἣν ἐποχὴν διευτυπώθησαν αἱ ἀπόψεις τῆς κλασσικῆς σχολῆς δεύτερον δὲ κατὰ τὴν ἀπο 1919 μέχρι 1939 περίοδον. Καὶ ὡς πρὸς τὴν πρώτην μὲν περίοδον, δηλαδὴ κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως ἦσαν τὰ ἑξῆς :

α) Μεγάλη ἐλαστικότης τῆς ζήτησεως συνεπεία τοῦ ἐξαιρετικῶς χαμηλοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς πολυπληθεῖς ἐργαζομένας τάξεις, αἱ ὁποῖαι ἤρκοῦντο εἰς ἐλάχιστα, περιοριζόμενα ἔτι μᾶλλον ὅταν συνεπεία ἀσθενείας ἢ οἰκονομικῆς ὑφέσεως περιήρχοντο εἰς ἀνεργίαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐλάχιστα ἀγαθὰ ἐθεωροῦντο πραγματικῶς ἀπαραίτητα καὶ ἐξησφαλίζοντο καὶ εἰς τοὺς πτωχοτέρους, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται ἡ ἰδιωτικὴ ἢ τὸ πολὺ ἢ κοινωνικὴ φιλανθρωπία ἐπελαμβάνετο σχετικῶς, διότι τὸ ζήτημα εὕρισκετο ἔξω τῆς κρατικῆς ἀρμοδιότητος. Δι' ὅλα τὰ λοιπὰ ἡ ἐλαστικότης τῆς ζήτησεως ἦτο σημαντικὴ, ὡς εἶναι σήμερον διὰ τὰ εἶδη ἐκεῖνα πολυτελείας, τὰ ὁποῖα δὲν θεωροῦνται ἀκόμη ἐκ τῶν οὐκ ἄνευ.

β) Ἀφθονία τῶν ἐκάστοτε διαθέσιμων ἢ δυναμένων νὰ ἐξευρεθοῦν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, ἐφ' ὅσον εἰς τὴν ὑπαιθρον ὑπῆρχον ἄπειροι ἐργατικαὶ χεῖρες πρόθυμοι νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς τὴν βιομηχανίαν, εἰς τὰς μεταφορὰς καὶ εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῶν σχετικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ ἐφ' ὅσον ἡ συνεχῆς ἐφεύρεσις νέων μεθόδων καὶ νέων μηχανῶν ἐπέτρεπε τὴν ὁλονὲν μεγαλειτέραν ἐξοικονόμησιν των παραλλήλως πρὸς αὔξησιν τῆς ἀποδόσεως. Ἐξ ἄλλου ἡ

ἐπέκτασις τῆς παραγωγῆς εἰς μακρυνὰς περιοχὰς χάρις εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν μέσων μεταφορᾶς καὶ εἰς τὴν μείωσιν τῶν κομίστρων παρεῖχεν καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως σημαντικὰς δυνατότητας, ἐνῶ ὑπῆρχον καὶ ἄρκετὰ κεφάλαια διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν χάρις εἰς τὰ μεγάλα κέρδη πλείστων ἐπιχειρήσεων.

γ) Σχετικὴ εὐχέρεια αὐξομειώσεως τοῦ βαθμοῦ χρησιμοποίησεως τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς ἄνευ δυσμενῶν συνεπειῶν διὰ τοὺς ἐπιχειρηματίας ἐκτὸς ἐννοεῖται τῆς γεωργίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἢ συντήρησις τῶν ἀργουσῶν ἐγκαταστάσεων, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πολὺ ἀπλούστεραι καὶ ὀλιγώτερον ὀγκώδεις τῶν συγχρόνων, δὲν ἦτο συνδεδεμένη μὲ μεγάλας δαπάνας καὶ ἡ ἀπόλυσις τῶν ἐκάστοτε μὴ χρειαζομένων ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων δὲν προϋπέθετε τὴν καταβολὴν εἰς αὐτοὺς ἀποζημιώσεως, ὅπως προβλέπει ἡ κειμένη νομοθεσία τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ἐξ ἄλλου οἱ ἐργοδοταὶ εἶχον τὴν εὐχέρειαν νὰ καθορίζουν κατὰ τὸ ἐκάστοτε δοκοῦν καὶ συμφέρον τὴν ἀμοιβὴν καὶ τοὺς ὄρους ὡς καὶ τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας τοῦ προσωπικοῦ τῶν, ἐφ' ὅσον ἡ ρύθμισις τῶν ζητημάτων αὐτῶν δὲν εἰσήρχετο εἰς τὸ πλαίσιον τῆς κρατικῆς ἀρμοδιότητος, μέχρις ὅτου ἡ κατάχρησις ἐκ μέρους τῶν ἐργοδοτῶν τῶν δικαιωμάτων τῶν προεκάλεσε τὴν ὀλονέν εὐρυτέραν παρέμβασιν τοῦ κράτους. Μόνον εἰς τὴν γεωργίαν ἢ μεταβολὴ τοῦ βαθμοῦ χρησιμοποίησεως τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς ἦτο περιορισμένη ὄχι γενικῶς ἀλλὰ χρονικῶς εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς σπορᾶς.

δ) Σχετικὴ εὐχέρεια μεταβολῆς τῶν ἐκάστοτε παραγομένων ἀγαθῶν ἢ προσφερομένων ὑπηρεσιῶν, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὡς ἀνωτέρω ἐπιφύλαξιν εἰς τὴν γεωργίαν, ἐφ' ὅσον ἡ εἰδίκευσις τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἐγκαταστάσεων παραγωγῆς δὲν εἶχε φθάσει εἰς τὸ σημερινὸν σημεῖον καὶ ἐφ' ὅσον ἐχρησιμοποιοῦντο πολὺ ὀλιγώτερα ἢ ὑπὸ τὰς συγχρόνους συνθήκας, ἐπειδὴ ἡ παραγωγή δὲν εἶχε τότε καταστῆ εἰσέτι πολὺ κεφαλαιουχική, ὡς συμβαίνει σήμερον εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος. Ἡ ὀλονέν κεφαλαιουχικώτερα μέθοδος παραγωγῆς ἐπιδιώκει τὴν αὔξησιν καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς ἀποδόσεως, τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς καὶ τὴν μείωσιν τῆς κατὰ παραγομένην μονάδα δαπάνης.

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων προκύπτει ὅτι κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ἡ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως καὶ τῆς προσφορᾶς ἦτο σημαντικὴ καὶ ὅτι συνεπῶς ὁ μηχανισμὸς τῶν τιμῶν πράγματι ἦτο εἰς θέσιν νὰ τὰς κατευθύνῃ σχεδὸν αὐτομάτως, ἐφ' ὅσον τὰ οὕτω δημιουργούμενα διὰ τοὺς ἐργαζομένους καὶ διὰ τοὺς

γεωργοὺς δεινὰ ἐθεωροῦντο φυσικὰ καὶ ἀναπόφευκτα. Θὰ ἐξετάσω μὲν ἤδη κατὰ πόσον τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως, ἰδίᾳ ὡς αὕτη διεμορφώθη μεταξὺ τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων, ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς προϋποθέσεις τῆς κλασσικῆς σχολῆς, καὶ ἰδίᾳ ἂν ἐξησφάλιζον ἐλαστικότητα τῆς ζητήσεως καὶ τῆς προσφορᾶς. Ταῦτα ἦσαν :

Α) Μικρὰ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως δι' αὖξοντα ἀριθμὸν ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, τὰ ὁποῖα ὑπὸ ὀπωσοῦν ὁμαλὰς συνθήκας ἐθεωροῦντο ἀπαραίτητα ὄχι μόνον ὅπως ἄλλοτε, διὰ μικρὸν ἀριθμὸν εὐπόρων ἀλλὰ δι' ὀλόκληρον τὸν πληθυσμὸν κυρίως μὲν τῶν ἀστικῶν κέντρων, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον διὰ τὸν τῆς ὑπαίθρου. Εἰς τὰς οἰκονομικῶς προηγμένας χώρας εἶχεν ἐπιτευχθῆ οὕτως ὁ κορεσμὸς ἀναγκῶν τινῶν, ὡς μεταξὺ ἄλλων τῆς τῶν σιτηρῶν, τῶν ὁποίων ἡ ὑποτίμησις κατὰ τὴν παγκόσμιον οἰκονομικὴν κρίσιν τῶν ἐτῶν 1929—33 οὐδόλως προεκάλεσε μεταβολὴν τῆς ζητήσεως οὔτε πρὸς τὰ ἄνω συνεπείᾳ αὐτῆς, οὔτε ὅμως πρὸς τὰ κάτω συνεπείᾳ τῆς μειώσεως τῶν εἰς νόμισματικὰς μονάδας εἰσοδημάτων τῶν καθισταμένων ἀνέργων, ἐφ' ὅσον τὰ ἐπιδόματα ἀνεργίας ὑπερήρκουν διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ ἄρτου καὶ ἐν γένει τῶν ἐξ ὑποπροϊόντων τοῦ σίτου παραγομένων ἀγαθῶν. Ἀντιθέτως ἡ κατανάλωσις ἄλλων ἀγαθῶν παρουσίασε καὶ εἰς τὰς χώρας μὲ ὑψηλὸν βιωτικὸν ἐπίπεδον αἰσθητὴν πτώσιν.

Ἡ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως ἄλλων ἀγαθῶν, κυρίως ὑπηρεσιῶν, ὡς εἶναι ἡ ἱατρικὴ καὶ νοσοκομειακὴ περίθαλψις ἢ ἡ ἐξασφάλισις ὑγιεινῆς στέγης, ἐμειώθη ἐπίσης αἰσθητῶς διὰ τὸν αὐτὸν ὡς ἄνω λόγον, καὶ ἡ ἱκανοποίησις τῶν σχετικῶν ἀναγκῶν ἐπιδιώκεται ὑπὸ τοῦ κράτους εἴτε ἐκ τῆς ἀποδόσεως τῶν φόρων, εἴτε διὰ τοῦ νομοθετικοῦ καθορισμοῦ τῶν ἀντιπαροχῶν τῶν καταβλητέων εἰς τοὺς ἐπαγγελματικῶς παρέχοντας αὐτάς. Συνήθως ἐκ τοῦ προϊόντος τῆς φορολογίας ἐξασφαλίζεται ἡ ἀνέγερσις τῶν νοσοκομείων καὶ ἡ προικοδότησις αὐτῶν κατὰ τρόπον ἐπιτρέποντα εἰς αὐτὰ νὰ ἐξυπηρετοῦν τοὺς εἰς αὐτὰ προσφεύγοντας σχεδὸν δωρεάν. Ἐξ ἄλλου διὰ τῶν νόμων περὶ ἐνοικιοστασίου ἐπιδιώκεται ὁ περιορισμὸς τῶν καταβλητέων μισθωμάτων εἰς περιόδον οἰκονομικῆς ὑφέσεως ἢ ἡ ἀποφυγὴ οὐσιωδῶν ἀνατιμήσεων εἰς περιόδους γενικῆς ὑψώσεως τῶν τιμῶν, ἐκτὸς ἂν ἡ κατάστασις τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν ἐπιτρέπει τὴν δημοσίᾳ ἢ δημοτικῇ δαπάνῃ ἀνέγερσιν καταλλήλων οἰκημάτων, ὧν τὰ μισθώματα καθορίζονται σύμφωνα πρὸς τὰς κατευθυντηρίους γραμμὰς τῶν περὶ ἐνοικιοστασίου νόμων. Εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις, ὡς φέρ' εἰπεῖν εἰς τὰ οἰκήματα τὰ ἀνεγερθέντα διὰ τὴν ἀποκά-

τάστασιν τῶν ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ὁμογενῶν, προβλέπεται ἡ βαθμιαία περιέλευσις τῆς ἰδιοκτησίας εἰς τοὺς εἰς αὐτὰ ἐγκατασταθέντας, εὐθύς ὡς καταβάλουν ὠρισμένα ποσά.

Β) Μεγάλαι κρατικαὶ ἀνάγκαι ἱκανοποιούμεναι ἀνεξαρτήτως κόστους, ἐφ' ὅσον μέχρις ὠρισμένου ὁρίου αἱ κρατικαὶ εἰσπράξεις ρυθμίζονται ἀναλόγως πρὸς τὰς προβλεπομένας δαπάνας καὶ ὄχι ἀντιστρόφως. Πρόκειται κυρίως περὶ τῶν δαπανῶν, ἅς προκαλεῖ ἡ ἐπέκτασις τῆς κρατικῆς ἀρμοδιότητος καὶ εὐθύνης, μεταξὺ ἄλλων εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ εἰς τὴν παντοειδῆ ἐνίσχυσιν τῶν γεωργῶν κυρίως ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῆς αὐταρκειας, ἡ διεύρυνσις τῶν σκοπῶν τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς, ἡ ὁποία ἐπιδιώκει ὄχι μόνον δικαίους ὄρους ἐργασίας ἀλλὰ ἐπὶ πλέον τὴν ἐξασφάλισιν καταλλήλου λαϊκῆς κατοικίας, συντάξεως γῆρατος καὶ ἀσθενείας, διακοπῶν εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ παντοειδοῦς πνευματικῆς τροφῆς εἰς ὄλους τοὺς μὴ εὐπόρους, ἡ προπαρασκευὴ κατὰ τὸν ἑκάστοτε θεωρούμενον συγχρονισμένον τρόπον τῆς ἀμύνης τῆς χώρας κατὰ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, ἧτις ἴδια εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη ἀπορροφᾷ ἐν ὄψει ὀλοκληρωτικοῦ καὶ ἐξοντωτικοῦ πολέμου τεράστια ποσά καὶ ἡ ἐκτέλεσις μεγάλων «παραγωγικῶν» ἔργων, ὅπως χαρακτηρίζονται ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐκτελοῦνται ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ἢ διὰ λογαριασμὸν αὐτοῦ, ὄχι πρὸς ἐπαύξησιν τῶν ἐσόδων τοῦ εἰς βαθμὸν ἐπιτρέποντα τὴν καταβολὴν τῶν τοκοχρεωλυσίων τῶν τυχόν διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν συναφθέντων δανείων καὶ τὴν ἐξεύρεσιν ἐπὶ πλέον καθαρῶν προσθέτων προσόδων, ἀλλὰ πρὸς ἐπαύξησιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ πρὸς ἐξυγιάνσιν περιοχῶν τινῶν. Ἡ πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν κρατικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν ζήτησις εἶναι ἐλάχιστα ἐλαστικὴ, διότι σχεδὸν οὐδὲν ἐπηρεάζεται, ἐκτὸς τῶν ὑπὸ στοιχείον 2 ἐπιφυλάξεων, ὑπὸ τῆς διαμορφώσεως τῶν τιμῶν.

Γ) Μικρὰ εὐχέρεια αὐξήσεως τῶν ἑκάστοτε ἀναγκαιούντων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς ὑπὸ ὁμαλᾶς ὀπωσδήποτε συνθήκας, διότι εἰς περιόδους ὑφέσεως ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνεργοι καὶ εἰς πολέμους χρησιμοποιοῦνται παραγωγικῶς ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἄνευ τῶν συνήθως ἀπαιτουμένων προσόντων καὶ ἀνεξαρτήτως ἡλικίας μὲ ἀποτελεσμαεῖς τὴν Μεγάλην Βρεταννίαν τὴν αὐξήσιν τῶν εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις καὶ εἰς ὄλους τοὺς τομεῖς τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος ἀπασχολουμένων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀπὸ 18 1/2 ἑκατομμύρια τὸ τελευταῖον τρίμηνον τοῦ 1939 εἰς 22 τὸ 1944. Ὑπὸ ὁμαλᾶς ὀπωσδήποτε συνθήκας μεταξὺ 1919 καὶ 1939 ἡ δυνατότης αὐξήσεως τῶν ἑκάστοτε διαθεσίμων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς ἐξηρτάτο κυρίως ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς νεωτέρων καὶ ἀποδοτικωτέρων μεθόδων ἐπιτρεπου-

σῶν τὴν ἐξοικονόμησιν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς καὶ ὀλιγώτερον ἐκ τῆς χρησιμοποίησεως προηγουμένως ἀνέργων ἢ ἐλλιπῶς ἀπασχολουμένων εἰς τὴν ὕπαιθρον, ὅπου εἰς μερικὰς χώρας παρουσιάσθη καὶ ἔλλειψις ἐργατικῶν χειρῶν. Ἐπίσης πρέπει νὰ προστεθῆ ὅτι ἡ δίκαιοτέρα κατανομή τῶν φορολογικῶν βαρῶν ἐδυσχέρανε τὴν συγκέντρωσιν κεφαλαίων πρὸς ἐπένδυσιν, τὴν ὁποῖαν ὡς ἐκ τούτου ἔπρεπε νὰ ἀναλάβῃ εἰς πλείστας περιπτώσεις τὸ κράτος.

Δ) Δυσχέρειαι ἀύξομειώσεως καὶ βαθμοὶ χρησιμοποίησεως τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς ἄνευ ἐπιζημιῶν συνεπειῶν διὰ τοὺς ἐνδιαφερομένους ὄχι μόνον εἰς τὴν γεωργίαν, ὅπως κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος ἀλλὰ εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, διότι :

αα) Ἡ ἀπόλυσις τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων προϋποθέτει τὴν εἰς αὐτοὺς καταβολὴν ἀποζημιώσεων προβλεπομένων ὑπὸ τῆς κειμένης νομοθεσίας.

ββ) Εἰς τὰς μεταφοράς, εἰς τὰς τραπέζας καὶ ἐν γένει εἰς τὸ ἐμπόριον ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐκ τῆς ὑποχρεώσεως καταβολῆς ἀποζημιώσεως εἰς τοὺς ἀπολυομένους κωλύματος, ὁ περιορισμὸς τῶν ἀπασχολουμένων ὅταν ἐλαττώνωνται αἱ ἐργασίαι, ἀποκλείεται εἰς ἄξιον λόγου βαθμὸν, διότι ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων καὶ ἡ εἰδίκευσις δυσχεραίνουν τὴν ὑποκατάστασιν, καὶ διότι ἡ ἐξεύρεσις μεταγενεστέρως εἰδικῶν ἐργατῶν εἶναι ἀβεβαία.

γγ) Εἰς τὴν βιομηχανίαν ἰσχύουν ὅλοι οἱ ἀνωτέρω σημειωθέντες ὑπὸ ββ λόγοι καὶ ἐπὶ πλέον αἱ οἰκονομικαὶ δαπάναι συντηρήσεως, ἢ ἀδυναμία ἐξευρέσεως πιστώσεων, ὅταν διακοπῇ ἢ περιορισθῇ εἰς μεγάλον βαθμὸν ἡ λειτουργία ἐργοστασίου, τοῦ ὁποῦ ἡ ἀξία σχεδὸν ἐκμηδενίζεται, δηλαδὴ περιορίζεται εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ γηπέδου, ὅταν παύσῃ νὰ λειτουργῇ καὶ τὸ γεγονός ὅτι πλείσται ὄσαι βιομηχανίαι ἐργάζονται μὲ κατιούσας δαπάνας παραγωγῆς, ἤτοι μὲ μειουμένην δαπάνην κατὰ παραγομένην μονάδα, ὅταν αὐξάνῃ ὁ ὄγκος τῆς παραγωγῆς καὶ αὐξάνουσιν, ὅταν μειοῦται ὁ ὄγκος τῆς παραγωγῆς.

δδ) Εἰς τὴν γεωργίαν διαφόρων χωρῶν, ὡς εἶναι καὶ αἱ μεσογειακαί, ἡ μὴ καλλιέργεια τῶν ἀγρῶν διευκολύνει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ζιζανίων, καὶ ἐπιηρεάζει δυσμενῶς τὴν ἀπόδοσιν, ὅταν θὰ ἀρχίσῃ πάλιν ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς γῆς, ἐνῶ θὰ ἐπίστευέ τις ἀντιθέτως ὅτι ἡ ἀγρανάπαυσις θὰ ἐνίσχυε τὴν ἀπόδοσιν τῆς γῆς.

Ε) Μεγάλη δυσχέρεια μεταβολῆς τῶν ἐκάστοτε παραγομένων ἀγαθῶν καὶ προσφερομένων ὑπηρεσιῶν ἔνεκα τῆς ἀποκτηθείσης συνηθείας καὶ πείρας ἰδίᾳ εἰς τὴν γεωργίαν ἔνεκα τῆς εἰδικεύσεως τῶν

τα, τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον καταλογίζει εἰς βάρος τῶν Ὑπουργῶν τὰ ποσὰ τῶν ὑπ' εὐθύνην αὐτῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων.

Κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ νόμου 1937 (ἄρθρον 1 § β) κατὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου δύναται ἐπίσης νὰ ἐξετασθῇ καὶ τὸ οὐσιαστικὸν μέρος τῆς δαπάνης.

στ') Κύριοι διατάκται καὶ δευτερεύοντες διατάκται.— Ὁ ρι-
σμοί.— Τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα πληρωμῆς διακρίνονται ἀπὸ τὰ ἐπιτροπικὰ ἐντάλματα. Τὰς δαπάνας εἰς βάρος τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐντέλλονται οἱ κύριοι διατάκται.

Οἱ δευτερεύοντες διατάκται ἐντέλλονται δαπάνας εἰς βάρος τῶν μεταβιβαζομένων εἰς αὐτοὺς πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τῶν κυρίων διατακτῶν.

Τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα πληρωμῆς ἐκδίδονται ἀπὸ τοὺς κυρίους διατάκτας ἢ ἀπὸ τοὺς δευτερεύοντας διατάκτας ἀπ' εὐθείας ἐπ' ὄνοματι πιστωτοῦ ἢ πιστωτῶν τοῦ Δημοσίου καὶ διὰ τούτων δίδεται ἐντολὴ εἰς τὰ ταμεῖα νὰ καταβάλωσι τὴν νομίμως ἀναγνωρισθεῖσαν δαπάνην τοῦ Δημοσίου.

Ἀντιθέτως τὰ ἐπιτροπικὰ ἐντάλματα ἐκδίδονται ὑπὸ τοῦ κυρίου διατάκτου, ὅστις εἶναι ὁ Ὑπουργός. Διὰ τῶν ἐπιτροπικῶν ἐνταλμάτων μεταβιβάζεται μέρος τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ ἐξ ὀλοκλήρου πιστώσεις τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς δευτερεύοντας διατάκτας, ἵνα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μεταβιβαζομένων εἰς αὐτοὺς πιστώσεων προβαίνουν εἰς τὴν ἐκδοσιν χρηματικοῦ ἐντάλματος πληρωμῆς πρὸς πληρωμὴν νομίμως ἀναγνωριζομένων δαπανῶν τοῦ Δημοσίου. Πλὴν τῶν Ὑπουργῶν κύριοι διατάκται εἶναι οἱ Πρόεδροι τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας. Ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς καὶ ὁ τῆς Γερουσίας περιβάλλονται καθήκοντα κυρίου διατάκτου καὶ δικαιοῦνται νὰ ἐντέλλωνται πληρωμὰς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Γερουσίας καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς ἰσχύοντας νόμους, ἐφ' ὅσον δὲν ἀντιτίθεται εἰς τὸν Κανονισμὸν τῆς Βουλῆς καὶ τὸν Κανονισμὸν τῆς Γερουσίας.

Κύριοι Διατάκται ἐπίσης κατὰ τὸν νόμον 4393 εἶναι οἱ Γενικοὶ Διοικηταί. Κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ νόμου 4393 τῆς 6 Αὐγούστου 1929 ὁ Γενικὸς Διοικητὴς ἀσκεῖ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ὑπ' αὐτὸν Γενικῆς Διοικήσεως καθήκοντα ὡς Ὑπουργός, συντάσσει δὲ τὸν προϋπολογισμὸν τῆς Γενικῆς Διοικήσεως, ἔνθα ἀναγράφει ὑπὸ ἴδια κεφάλαια καὶ ἄρθρα πιστώσεις, αἵτινες τίθενται εἰς τὴν διάθεσίν του. Εἰς βάρος τῶν πιστώσεων τούτων, αἵτινες εἶναι ἀναγεγραμμένοι εἰς τοὺς εἰδικοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν ἐξόδων τῶν οἰκείων Ὑπουργείων, οἱ Γενικοὶ Διοικηταί, οἵτινες ἀσκοῦσι τὰ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους δικαιώματα τῶν Ὑπουργῶν ἐντὸς τῆς περιφε-

ρείας της υπ' αυτούς Γενικής Διοικήσεως, εντέλλονται ως κύριοι διατάκται τὰς δαπάνας τὰς ἀφορώσας τὴν υπ' αυτούς Γενικὴν Διοίκησιν.

Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἀναβάλλεται μέχρι σήμερον ἡ ἐφαρμογὴ τῶν διατάξεων τοῦ νόμου 4393 τοῦ ἔτους 1929 δυνάμει τῶν ὁποίων ὡς εἴρηται οἱ Γενικοὶ Διοικηταὶ ἀσκοῦν τὰ δικαιώματα τῶν Ὑπουργῶν εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς υπ' αυτούς Γενικής Διοικήσεως, οἱ Γενικοὶ Διοικηταὶ εἶναι ἤδη δευτερεύοντες διατάκται καὶ εντέλλονται δαπάνας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μεταβιβαζομένων εἰς αὐτοὺς πιστώσεων διὰ τῆς ἐκδόσεως ἐπιτροπικῶν ἐνταλμάτων.

Δευτερεύοντες διατάκται ἤδη εἶναι οἱ Γενικοὶ Διοικηταί, οἱ Νομάρχαι, οἱ διευθυνταὶ τῶν ταμείων, ἐφ' ὅσον ἀνατεθῶσιν εἰς αὐτοὺς δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καθήκοντα δευτερεύοντος διατάκτου, οἱ Ἐπιμεληταὶ Στρατοῦ διὰ τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Διευθυντὰς τῶν ταμείων ὡς δευτερεύοντας διατάκτας πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι βεβαίως κατὰ τὴν θεωρίαν καὶ κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 41 τοῦ νόμου ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 ὁ διατάκτης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκπληροῖ καὶ χρέη ταμίου. Κατὰ τὸ ἄρθρον ὁμοῦ 1 § 2 τοῦ νόμου 1940 εἰς τοὺς διευθυντὰς τῶν ταμείων εἶναι δυνατὸν δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν νὰ ἀνατεθῶσι καὶ καθήκοντα δευτερεύοντος διατάκτου, καθ' ὅσον κατὰ τὸν ὀργανισμόν τῶν ταμείων, ὡς καθορίζονται διὰ τοῦ νόμου 1940 τὰ καθήκοντα τοῦ Διευθυντοῦ ταμείου εἶναι διακεκριμένα τῶν καθηκόντων τοῦ ταμίου. Συνεπῶς ἡ ἐντολὴ τῆς δαπάνης καὶ ἡ πληρωμὴ αὐτῆς δὲν εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον εἰς τρόπον ὥστε ὑπάρχει ἡ ἐγγύησις ὡς πρὸς τὴν καλὴν διάθεσιν τῶν ἐξόδων, τὴν ὁποίαν ἐπιζητεῖ ὁ νομοθέτης διὰ τοῦ χωρισμοῦ τῶν καθηκόντων τοῦ διατάκτου καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ταμίου δημοσίου ὑπολόγου.

ζ') *Ὁ ἔλεγχος τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν τῶν δευτερευόντων διατακτῶν.*— Παρ' ἐκάστη Γενικῇ Διοικήσει, ὡς ἐκτίθεται ἀλλαχοῦ, ὑπάρχει ἡ ὑπηρεσία ἐντελλομένων ἐξόδων, τῆς ὁποίας ἡ ἀρμοδιότης καθορίζεται διὰ τοῦ νόμου 4796 τοῦ ἔτους 1930, καὶ τοῦ ἀναγκ. νόμου 281 τοῦ ἔτους 1936, οἵτινες ρυθμίζουν τὴν ἔγκρισιν καὶ ἐκκαθάρισιν τῶν δαπανῶν τῶν διαφόρων Ὑπουργείων. Συνεπῶς ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἐργάζεται καθ' ὃν τρόπον λειτουργεῖ ἡ ὑπηρεσία ἐντελλομένων ἐξόδων ἐκάστου Ὑπουργείου.

Ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν ὑπὸ τῶν Γενικῶν Διοικητῶν ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ παρ' αὐτῷ Ἐπιτρόπου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ἡ ὅσον ἀφορᾷ τὰς δαπάνας τῆς Γενικῆς Διοι-

κήσεως Βορείου Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ παρ' αὐτῇ παρέδρου τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὅστις ἐδρεύει ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Ἐὰν ὁ Ἐπίτροπος ἢ πάρεδρος τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀρνηθῇ τὴν θεώρησιν τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος, τότε ὁ Γενικός Διοικητής δύναται νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοῦ Ἑλεγκτικὸν Συνέδριον τὴν μεταρρύθμισιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἐπιτρόπου ἢ τοῦ παρέδρου τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Τὸ Ἑλεγκτικὸν Συνέδριον ἀποφαίνεται ὀριστικῶς καὶ ἀνεκκλήτως περὶ τῆς θεωρήσεως ἢ μὴ τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος. Ἡ ἀπόφασις αὕτη τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸν Ἐπίτροπον ἢ τὸν Πάρεδρον.

Τὰ ἐκδιδόμενα ἐπιτροπικὰ ἐντάλματα παρὰ τοῦ κυρίου διατάκτου ἐπ' ὄνοματι τῶν δευτερευόντων διατακτῶν ὑπόκεινται κατὰ πρῶτον εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὅπερ ἐξετάζει κατὰ πόσον αἱ μεταβιβαζόμεναι πιστώσεις εἰς τοὺς δευτερεύοντας διατάκτας εἶναι ἐντὸς τῶν ὀρίων τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ κατὰ πόσον αἱ μεταβιβαζόμεναι πιστώσεις περιλαμβάνονται μεταξὺ τῶν πιστώσεων, αἵτινες κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καθωρίσθη, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς δευτερεύοντας διατάκτας.

Αἱ ἐντελλόμεναι δαπάναι ὑπὸ τῶν Γενικῶν Διοικητῶν διὰ τῆς ἐκδόσεως χρηματικῶν ἐνταλμάτων ὑφίστανται προηγουμένως τὸν ἔλεγχον τῆς ἐγκρίσεως καὶ ἀναλήψεως τῆς δαπάνης ὡς καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς δαπάνης ὡς ἐκτίθεται ἀλλαχοῦ. Ἀκολουθεῖ ἐν συνεχείᾳ ἡ ἐκδοσις τῆς ἐντολῆς καὶ τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος, ἐφ' οὗ ἀσκεῖται, ὡς ἐκτίθεται ἀνωτέρω, ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τοῦ παρὰ τῇ Γενικῇ Διοικήσει Ἐπιτρόπου ἢ παρέδρου τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Οἱ λοιποὶ δευτερεύοντες διατάκται μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς δαπάνης καὶ τὴν διαπίστωσιν τοῦ χρέους τοῦ Δημοσίου προβαίνουν εἰς τὴν ἐκδοσιν τῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων ἐντὸς τῶν ὀρίων τῶν μεταβιβαζομένων εἰς αὐτοὺς πιστώσεων. Ὁ ταμίας κατὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος ἐλέγχει τὸ νόμιμον τῆς δαπάνης, τὴν ὑπαρξιν τῶν οἰκείων δικαιολογητικῶν καὶ τὴν ἐπάρκειαν τῆς μεταβιβασθείσης πιστώσεως.

Κατὰ τὸν νόμον 879 τοῦ ἔτους 1917 οἱ δευτερεύοντες διατάκται δὲν εἶναι δυνατόν ἐπὶ προσωπικῇ αὐτῶν εὐθύνη νὰ ὑπερβαίνωσι τὰ ὅρια τῶν εἰς τὴν διάθεσίν των τεθεισῶν ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν σχετικῶν πιστώσεων.

Κατὰ μῆνα οἱ δευτερεύοντες διατάκται ὑποβάλλουν εἰς τὰς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας ἐντελλομένων ἐξόδων κατάστασιν ἐμφαίνουσας τὰς κατὰ τὸν προηγούμενον μῆνα ἀναληφθείσας πιστώσεις εἰς βάρος τῶν μεταβιβασθεισῶν εἰς αὐτὸν πιστώσεων.

η') Πληρωμὴ τῆς δαπάνης καὶ οἱ δημόσιοι ὑπόλογοι. — Τελευταῖον στάδιον κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων ἀποτελεῖ ἡ πληρωμὴ τῆς δαπάνης.

Ἡ πληρωμὴ τῆς δαπάνης εἶναι ἡ πρῶξις διὰ τῆς ὁποίας τὸ κράτος ἀπελευθεροῦται τοῦ χρέους αὐτοῦ εἴτε διὰ τῆς παραδόσεως εἰς τὸν πιστωτὴν τοῦ κράτους τοῦ ὀφειλομένου εἰς αὐτὸν ποσοῦ εἴτε διὰ τῆς ἐγγραφῆς τοῦ ποσοῦ τούτου εἰς πίστωσιν τοῦ πιστωτοῦ τοῦ κράτους εἴτε τέλος διὰ τῆς παρακαταθέσεως τοῦ πο-

σοῦ τούτου εἰς χεῖρας τρίτου διὰ λογαριασμόν τοῦ πιστωτοῦ τοῦ κράτους.

Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ πρέπει, ὡς γράφομεν ἀνωτέρω, νὰ διακρίνωμεν τὸν διατάκτην, ὅστις ἐντέλλεται τὴν δαπάνην εἰς βάρος τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπὸ τὸν δημόσιον ὑπόλογον, ὅστις πληρώνει τὴν δαπάνην διὰ τῶν χρημάτων, ἅτινα διαχειρίζεται.

Δημόσιος ὑπόλογος εἶναι πᾶν πρόσωπον, ὅπερ ἐκ τοῦ νόμου διαχειρίζεται ἀξίας εἰς χρήμα ἢ εἰς εἶδος (ὕλικόν), αἵτινες ἀνήκουσιν εἰς τὸ Δημόσιον.

Πρὸς πρόληψιν καταχρήσεων τὸ πρόσωπον τοῦ διατάκτου πρέπει νὰ εἶναι διάφορον τοῦ προσώπου τοῦ δημοσίου ὑπόλογου, ὅστις πληρώνει τὴν δαπάνην καὶ εὐθύνεται διὰ τὴν κατὰ τὸν νόμον πληρωμὴν αὐτῆς.

Σκόπιμον εἶναι, ὅπως κατὰ τὴν πληρωμὴν τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐφαρμόζονται παρ' ἡμῖν αἱ τραπεζιτικαὶ μέθοδοι, αἵτινες εἶναι εἰς χρήσιν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου εἰς ἄλλα κράτη. Μέχρι τοῦδε ἔχουν σημειωθῆ ἀξιόλογοι τοιαῦται καινοτομίαι παρ' ἡμῖν, καθ' ὅσον παρ' ἐκάστῳ δημοσίῳ ταμείῳ ὑπάρχει πράκτωρ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ὅστις ἐνεργεῖ σημαντικὰς πληρωμὰς χρεῶν τοῦ Δημοσίου εἰς βάρος τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ Δημοσίου παρὰ τῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος, πιστουμένου διὰ τῶν εἰσπράξεων τῶν ἐσόδων τοῦ Δημοσίου, τὰς ὁποίας καταθέτουν οἱ δημόσιοι ὑπόλογοι παρὰ τῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος ἢ εἰς τὰ ὑποκαταστήματα αὐτῆς.

θ') *Ὁ ἔλεγχος κατὰ τὴν πληρωμὴν τῶν δαπανῶν.* — Ἐξ ὅσων ἀναπτύσσομεν συντόμως ἀνωτέρω ἡ πληρωμὴ τῆς δαπάνης λαμβάνει χώραν μετὰ τὴν ἔγκρισιν καὶ ἀνάληψιν, τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ τέλος τὴν ἐντολὴν τῆς δαπάνης. Τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα τὰ ἐκδιδόμενα ὑπὸ τῶν κυρίων διατακτῶν καὶ ἐκ τῶν δευτερευόντων διατακτῶν ὑπὸ τῶν Γενικῶν Διοικητῶν πρὸς πληρωμὴν δημοσίων δαπανῶν ἀποστελλόμενα ἀπὸ τὰς ὑπηρεσίας ἐντελλομένων ἐξόδων ἢ τὰ εἰδικὰ λογιστήρια τῶν Ὑπουργείων εἰς τὰ Δημόσια Ταμεῖα μετὰ τὸν προληπτικὸν ἔλεγχον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου δὲν συνοδεύονται ὑπὸ τῶν δικαιολογητικῶν, διότι ταῦτα κρατοῦνται παρὰ τῷ Παρέδρῳ ἢ τῷ Ἐπιτρόπῳ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὅστις ὡς ἐκτίθεται ἀνωτέρω ἀσκεῖ τὸν προληπτικὸν ἔλεγχον τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν.

Ἀντιθέτως τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα, τὰ ἐκδιδόμενα ὑπὸ τῶν δευτερευόντων διατακτῶν πλὴν τῶν Γενικῶν Διοικητῶν ἀποστέλλονται εἰς τὰ Δημόσια Ταμεῖα πρὸς ἐξόφλησιν μετὰ τῶν οἰκείων δικαιολογητικῶν, καθ' ὅσον πρέπει νὰ ὑποστῶσιν παρὰ τῷ ταμείῳ τὸν

οίκεϊον ἔλεγχον πρὸ τῆς πληρωμῆς τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος, ἀφοῦ δὲν ἀσκεῖται προηγουμένως ὁ προληπτικός ἔλεγχος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Πρὸ τῆς πληρωμῆς τῆς δαπάνης ὁ ταμίας ὑποχρεοῦται νὰ ἐξακριβώσῃ, ἂν τὸ ἀποσταλὲν εἰς αὐτὸν χρηματικὸν ἔνταλμα ἐξεδόθη κανονικῶς, ἥτοι ἂν φέρῃ τὴν ὑπογραφήν τῶν ἀρμοδίων ὑπαλλήλων. Ἐπίσης ἂν πρόκηται περὶ χρηματικῶν ἐνταλμάτων τῶν δευτερευόντων διατακτῶν πλὴν τῶν Γενικῶν Διοικητῶν, ὁ ταμίας ἐλέγχει τὰ συνημμένα εἰς τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα δικαιολογητικά, τὴν ἐπάρκειαν τῶν μεταβιβασθεισῶν πιστώσεων διὰ τῶν ἐπιτροπικῶν ἐνταλμάτων, ὡς καὶ τὸ νόμιμον καὶ κανονικὸν τῆς πρὸς πληρωμὴν δαπάνης. Ἄν τὸ χρηματικὸν ἔνταλμα ἐξεδόθη ἀντικανονικῶς, ὁ ταμίας ἐπιστρέφει αὐτὸ εἰς τὸν δευτερεύοντα διατάκτην εἰς τὸν ὁποῖον ἐκθέτει τοὺς λόγους τῆς μὴ πληρωμῆς τοῦ ἀντικανονικῶς ἐκδοθέντος χρηματικοῦ ἐντάλματος. Ἐφ' ὅσον ὅμως κανονικῶς ἐξεδόθη τὸ χρηματικὸν ἔνταλμα, ἐπακολουθεῖ κατόπιν ἡ πληρωμὴ, τὴν ὁποίαν ὁ ταμίας ἐνεργεῖ, ὅταν ἐξακριβώσῃ τὴν ταυτότητα τοῦ δικαιούχου ἢ τοῦ νομίμου πληρεξουσίου αὐτοῦ παρὰ τῶν ὁποίων λαμβάνει τὴν κανονικὴν ἐξοφλητικὴν ἀπόδειξιν.

Ὁ ταμίας διὰ τὴν πληρωμὴν πάσης ἀντικανονικῆς δαπάνης εἶναι ὑπόλογος ἔναντι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἰς τὸ ὁποῖον ὑποβάλλει πρὸς ἔλεγχον τοὺς λογαριασμοὺς αὐτοῦ, ὡς ἐκτίθεται εἰδικώτερον ἀλλαχοῦ.

Ἐξ ὅσων γράφομεν ἀνωτέρω παρατηροῦμεν, ὅτι παρ' ἡμῖν εἶναι χωρισμένα τὸ διοικητικὸν λογιστικὸν τῶν κυρίων διατακτῶν καὶ τῶν Γενικῶν Διοικητῶν ἐκ τῶν δευτερευόντων διατακτῶν ἀπὸ τὸ λογιστικὸν τῶν ταμιῶν δημοσίων ὑπολόγων ὡς καὶ οἱ ἐπ' αὐτῶν ἔλεγχοι, ἐνῶ ἐν Γαλλίᾳ ὁ ταμίας δημόσιος ὑπόλογος κατὰ τὴν πληρωμὴν τῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων ἐλέγχει τὰ δικαιολογητικά, ἅτινα συνοδεύουν τὰ ἐξοφλούμενα χρηματικὰ ἐντάλματα τῶν κυρίων διατακτῶν.

ι') Κατηγορίαι δαπανῶν μὴ ἀκολουθοῦσαι τὴν συνήθη διαδικασίαν διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ.—Κατὰ τὴν ἰσχύουσαν ἐν Ἑλλάδι νομοθεσίαν ἐνεργοῦνται ὠρισμέναι πληρωμαὶ δαπανῶν τοῦ Δημοσίου χωρὶς νὰ τηρηθῶσιν αἱ διατυπώσεις τῆς ἐκδόσεως τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος, αἵτινες ἐκτίθενται ἀνωτέρω.

Αἱ πληρωμαὶ αὗται εἶναι αἱ ἀκόλουθοι :

1) Αἱ π ά γ ι α ἰ π ρ ο κ α τ α β ο λ α ἰ.—Προκειμένου περὶ δαπανῶν τοῦ στρατοῦ, τοῦ ναυτικοῦ, τῆς χωροφυλακῆς, τῆς ἀστυνομίας καὶ τῶν ἄλλων ὑπηρεσιῶν περὶ τῶν ὁποίων προβλέπεται εἰς τὴν νομοθεσίαν πρὸς ἐνέργειαν

των δαπανών τούτων χορηγούνται προκαταβολαί διὰ χρηματικῶν ἐνταλμάτων ἐκδιδομένων εἰς βάρος λογαριασμοῦ ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἐπ' ὀνόματι διαχειριστῶν ὀριζομένων διὰ τοῦ νόμου. Οἱ διαχειρισταὶ οὗτοι διαχειριζόμενοι τὰ προκαταβαλλόμενα εἰς αὐτοὺς ποσὰ παγίων προκαταβολῶν ἐνεργοῦσι δαπάνας. Ὑποβάλλουν ἐν συνεχείᾳ τὰ οἰκεία δικαιολογητικὰ πρὸς ἔκδοσιν τῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων εἰς βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τακτοποίησιν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς γενομένης εἰς αὐτοὺς προκαταβολῆς (1).

2) Ἀποδοχαὶ δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ μισθώματα τῶν δημοσίων καταστημάτων.—Πρὸς πληρωμὴν τῶν δαπανῶν τῆς ὡς ἄνω κατηγορίας οἱ προϊστάμενοι τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν συντάσσουν τὰς καταστάσεις περὶ πληρωμῆς τῶν μισθωμάτων τῶν δημοσίων καταστημάτων. Τὰς καταστάσεις ταύτας ἀποστέλλουν εἰς τὰ οἰκεία δημόσια ταμεία εἰς τὰ ὁποῖα ἀνοίγονται καθ' ἑξαμηνίαν κατὰ κεφάλαιον καὶ ἄρθρα αἱ ἀνάλογοι πιστώσεις παρὰ τῶν ἀρμοδίων κυρίων διατακτῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν ὡς ἄνω καταστάσεων μισθοδοσίας καὶ τῶν οἰκείων καταστάσεων πληρωμῆς μισθωμάτων δημοσίων καταστημάτων ἐπὶ τῇ προσαγωγῇ τῶν ἐξοφλητικῶν ἀποδείξεων ὁ ταμίας ἐνεργεῖ τὰς πληρωμὰς. Ἀκολουθῶς ὑποβάλλει τὰ οἰκεία δικαιολογητικὰ εἰς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον πρὸς ἔλεγχον ὡς εἰδικώτερον ἐκτίθεται ἄλλαχού.

3) Προπληρωμαὶ ἐνεργοῦμενα ἰδίᾳ τῶν ταμίων ἀρμοδιότητι.—Ὑπάρχει ἐπίσης κατηγορία μικρῶν δαπανῶν, τὰς ὁποίας δυνάμει τοῦ νόμου ὁ ταμίας ἐνεργεῖ προκαταβολικῶς ἰδίᾳ ἀρμοδιότητι, ἥτοι πρὸ τῆς ἐκδόσεως χρηματικοῦ ἐντάλματος. Τοιαῦται δαπάναι εἶναι αἱ δαπάναι ὁδοιπορικῶν ἐξόδων ἐνίων οικονομικῶν ὑπαλλήλων διὰ τὴν βεβαίωσιν τῶν φόρων, αἱ δαπάναι πληρωμῆς προμηθείας ἐπὶ πωλουμένου χαρτοσήμου, ἐξόδων διατροφῆς προσωπικοκρατουμένων ὀφειλετῶν τοῦ Δημοσίου (2).

Ἡ πληρωμὴ τῶν δαπανῶν τούτων γίνεται εἰς βάρος λογαριασμοῦ ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐπακολουθεῖ μετὰ τὴν πληρωμὴν αὐτὴν ἡ ὑποβολὴ τῶν οἰκείων δικαιολογητικῶν εἰς τὰς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας ἐντελλομένων ἐξόδων, αἵτινες προκαλοῦσι μετὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ νομίμου ἐλέγχου τὴν ἔκδοσιν τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος πρὸς τακτοποίησιν τοῦ λογαριασμοῦ ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ.

4) Προσωρινὰ χρηματικὰ ἐντάλματα.—Ἡ κατηγορία αὕτη τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀφορᾷ δαπάνας τοῦ Δημοσίου ἐπείγουσας ὑπηρεσιακῆς ἀνάγκης. Ἐπειδὴ ἡ τήρησις τῶν διατυπώσεων καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν ἐλέγχων τῶν σχετικῶν μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων ἀπαιτεῖ χρόνον, ἐπιτρέπεται ἡ ἔκδοσις χρηματικοῦ ἐντάλματος προπληρωμῆς εἰς βάρος λογαριασμοῦ ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἐπ' ὀνόματι δημοσίων

---

(1) Πρβλ. σχετικῶς Μ. Οἰκονομίδου, Δημόσιον Λογιστικόν, τ. Β' Θεσσαλονίκη 1931. Τὸ σύστημα τῶν παγίων προκαταβολῶν πρέπει νὰ εἶναι πολὺ περιορισμένον, διότι ὁδηγεῖ εἰς πλημμελῆ διαχείρισιν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἐνέχει κινδύνους σπατάλης.

(2) Βλέπε λεπτομερέστερον Ν. Δ. τῆς 22 Σεπτεμβρίου 1923 περὶ «προπληρωμῶν».

Ὑπαλλήλων πρὸς ἐνέργειαν δαπανῶν κατεπειγούσης ἀνάγκης, ὡς εἶναι τὰ ὀδοιπορικὰ μετακινουμένων ὑπαλλήλων καὶ ἄλλαι δαπάναι κατεπείγουσαι. Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἐκδίδονται τὰ προσωρινὰ ταῦτα χρηματικὰ ἐντάλματα καθίσταται δημόσιος ὑπόλογος.

Μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν δαπανῶν ὑποβάλλονται τὰ οἰκεία δικαιολογητικὰ εἰς τὰς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας ἐντελλομένων ἐξόδων ἢ τὰ εἰδικὰ λογιστήρια τῶν Ὑπουργειῶν αἵτινες μετὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν νομίμων ἐλέγχων προκαλοῦν τὴν ἔκδοσιν τῶν οἰκείων χρηματικῶν ἐνταλμάτων πρὸς τακτοποίησιν τοῦ λογαριασμοῦ ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ (1).

Κατὰ τὸ ἄρθρον 3 τοῦ νόμου 5127 ἢ ἔκδοσις τῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων προπληρωμῆς δι' ἐπιτακτικὰς καὶ ἐκτάκτους ἐπείγουσας δαπάνας τοῦ κράτους, δι' ἃς δὲν ὑπάρχει ἢ ἀπαιτούμενη πίστωσις ἐνεργεῖται ἐπ' ὀνόματι ἀνωτέρων δημοσίων ὑπαλλήλων. Εἰς ἣν περίπτωσιν πρόκειται περὶ δαπάνης μὴ στηριζομένης εἰς τὸν νόμον ἢ ἔκδοσις τῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων ἐνεργεῖται πάντοτε κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, εἰς τὰς λοιπὰς δὲ περιπτώσεις κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Ἐξεθέσαμεν συντόμως τὰς πληρωμάς, αἵτινες γίνονται ὑπὸ τῶν δημοσίων ταμιῶν, οἵτινες εἶναι ὑπόλογοι ἔναντι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ εὐθύνονται διὰ πᾶσαν πληρωμὴν γενομένην ἀντικανονικῶς, καταλογιζόμενοι μὲ τὸ ποσὸν τῆς ἀντικανονικῶς γενομένης δαπάνης.

Ἡ διαχείρισις τῶν δημοσίων ὑπολόγων ὑπόκειται εἰς συνεχῆ ἔλεγχον ὑπὸ τῶν οἰκονομικῶν ἐπιθεωρητῶν. Οὗτοι ἐνεργοῦν τὸν ἔλεγχον τοῦτον κατὰ τὰς ἐτησίας ἢ καὶ συχνότερον γενομένας ἐπιθεωρήσεις αὐτῶν.

ια') *Ἡ παραγραφή τῶν χρεῶν τοῦ Δημοσίου.*—Ὁ νόμος ΣΙΒ' τοῦ 1852 περὶ δημοσίου λογιστικοῦ ἐν ἄρθρῳ 69 θεσπίζει πενταετὴ παραγραφὴν τῶν χρεῶν (δηλαδὴ τῶν χρηματικῶν κατὰ τοῦ Δημοσίου ἀπαιτήσεων) τοῦ Δημοσίου ἐξαλειφομένου τοῦ χρέους, ἐὰν δι' ἔλλειψιν ἀποχρώσεως δικαιολογήσεως δὲν ἀνεγνωρίσθῃ, δὲν διετάχθῃ ἢ πληρωμὴ αὐτοῦ καὶ δὲν ἐπληρώθῃ μετὰ πενταετίαν. Ἡ παραγραφή ἄρχει κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ νόμου ΧΛ' τοῦ ἔτους 1877, ἀφ' ἧς κατέστη τὸ χρέος ἀπαιτητόν.

Διὰ τῆς βραχυπροθέσου ταύτης παραγραφῆς ὁ νομοθέτης ἐπιζητεῖ νὰ ἐπιταχύνη τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν χρεῶν τοῦ Δημοσίου, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἐφ' ὅσον οἱ πιστωταὶ τοῦ Δημοσίου παραμελοῦν τὴν πληρωμὴν εἰς αὐτοὺς τῶν κατὰ τοῦ Δημοσίου χρηματικῶν ἀπαιτήσεων των, οἱ λογαριασμοὶ τοῦ Δημοσίου θὰ παραμένουν ἐκκρεμεῖς ἐπὶ μακρόν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ τίθεται ἐν ἀμφιβόλῳ

---

(1) Βλέπε τὸ Ν.Δ. τῆς 22 Σεπτεμβρίου 1923 περὶ «προπληρωμῶν, ὡς ἀντεκατεστάθη εἰς τινὰ ἄρθρα διὰ τοῦ νόμου 5127.

ή σταθερότης τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ θὰ δυσχεραίνεται ἡ ἐνημερότης τῶν λογαριασμῶν τοῦ Δημοσίου.

Δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν βραχυπρόθεσμον παραγραφὴν, ἀλλὰ εἰς τὴν τριακονταετη τοιαύτην τὰ δικαιώματα κατὰ τοῦ Δημοσίου, ὡς εἶναι τὸ δικαίωμα τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου πρὸς ἀπονομὴν εἰς αὐτὸν συντάξεως, ὡς καὶ ἡ ἀγωγή διεκδικήσεως ἐμπραγμάτου δικαιώματος.

Ἔτεροι νόμοι ἐπὶ ὠρισμένων χρηματικῶν κατὰ τοῦ Δημοσίου ἀπαιτήσεων προβλέπουν μᾶλλον βραχυπρόθεσμον παραγραφὴν, ὡς ἐπὶ μισθῶν καὶ ἄλλων ἀποδοχῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν ναυτικῶν ἔνεκεν ἀπολύσεως ἢ καθυστερήσεως ἢ παραβάσεως τῶν περὶ προβιβασμοῦ ἢ καταστάσεως τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς θαλάσσης νόμων (νόμος ΧΛ' τοῦ 1877 ἄρθρ. 2). Ἡ ἐν λόγω παραγραφὴ περιορίζεται εἰς ἓν ἔτος ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ὡς ἄνω, ἐπὶ δὲ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν εἰς δύο ἔτη.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 70 τοῦ λογιστικοῦ νόμου ἡ παραγραφὴ τῶν χρεῶν τοῦ Δημοσίου ἀναστέλλεται ἐπὶ χρεῶν, τὰ ὅποια δὲν ἐπληρώθησαν ἐντὸς τῆς προσδιωρισμένης προθεσμίας δι' ἐμπόδια προελθόντα ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν ἢ τῶν ὁποίων ἡ πληρωμὴ ἀνεβλήθη δι' ἀρξαμένην δίκην. Ἡ ἀναστολὴ τῆς παραγραφῆς ἐπέρχεται ἐπίσης δυνάμει νομίμων λόγων ὡς διὰ τοῦ νόμου περὶ δικαιοστασίου.

Ἡ ἔγερσις τῆς ἀγωγῆς διακόπτει τὴν παραγραφὴν.

Λεπτομερέστερον περὶ τῆς παραγραφῆς τῶν χρεῶν τοῦ Δημοσίου πραγματευόμεθα εἰς ἄλλην μελέτην μας (1).

Β'. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ

α') Γενικά.—Ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν καὶ εἰδικώτερον ὁ ἔλεγχος (1), ὅστις ἐνασκεῖται κατὰ τὴν ἀνάληψιν

---

(1) Βλέπε Π. Δερτιλῆ, Αἱ παραγραφαὶ τῶν χρεῶν τοῦ Δημοσίου εἰς τὴν Μηνιαίαν Οἰκονομικὴν καὶ Κοινωνικὴν Ἐπιθεώρησιν τῆς Ἑλλάδος μηνῶν Ἀπριλίου - Ὀκτωβρίου 1931, Σύμμικτα, Σ τ ρ έ ῖ τ, Τιμητικὸν Τόμον Ζηλ ή μ ο ν ο ς καὶ Ἐπετηρίδα Ἐταιρίας Διοικητικῶν Μελετῶν ἔκ. β', Ἀθῆναι 1938, Γ. Σωφρονοπούλου εἰς τὴν Ἐπιθεώρησιν τῶν Ταμειακῶν Ὑπαλλήλων καὶ εἰς ἔκδοσιν τοῦ Γ. Ζαριφοπούλου ὑπὸ τὸν τίτλον Ἐρμηνεία Θεμάτων Ἐξετάσεων, Ἀθῆναι 1933 σελ. 128 Βλέπε καὶ Β Γ ε ω ρ γ α ν τ ᾱ, Τὰ Δημόσια Οἰκονομικά καὶ Ἑλληνικὴ Οἰκονομικὴ Νομοθεσία (Δημόσιον Λογιστικόν), Ἀθῆναι 1934 σελ. 261.

της δαπάνης του κράτους έχει ιδιάζουσαν αποτελεσματικότητα δια την κανονικὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, διότι διὰ τοῦ τρόπου τούτου εἶναι δυνατόν νὰ καθίσταται ἐνήμερος ὁ διατάκτης τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ περὶ τῆς πορείας τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς τρόπον ὥστε νὰ προβαίνει εἰς τὴν ἐντολὴν τῶν δαπανῶν, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει ἐξαντληθῆ ἡ σχετικὴ πίστωση τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Τὰ συστήματα ἐλέγχου τῆς ἀναλήψεως τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ γενικώτερον τὰ συστήματα τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν εἶναι τὰ ἀκόλουθα.

1) Τὸ σύστημα τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τῆς Βουλῆς.

2) Τὸ σύστημα τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἢ εἰδικώτερον παρὰ τῆς διοικήσεως καὶ

3) Τὸ σύστημα τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ τῇ παρεμβάσει τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

β) *Τὸ σύστημα προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐνασκουμένου ὑπὸ τῆς Βουλῆς.*— Τὸ πρῶτον τοῦτο σύστημα τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν συναντᾶται πολὺ περιορισμένως κατὰ τὸ παρελθόν, ὡς ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1791 μέχρι τοῦ ἔτους 1793 τῆς Γαλλικῆς Ἐξανάστασεως. Τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ὅτι τὸ κοινοβούλιον, ὅπερ ψηφίζει τὸν προϋπολογισμὸν ὀφείλει ἐπίσης νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἥδη πολὺ ὀρθῶς ἐπικρίνεται, δι' οὓς λόγους, ἐπικρίνεται ὡς σύστημα ἢ κατάρτισις τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τοῦ Κοινοβουλίου (1). Ἐν Γαλλίᾳ ὁ βουλευτὴς Boezerian ἐζήτησε τὴν ἄσκησιν ἐλέγχου ἐπὶ τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐνασκουμένου παρ' Ἐπιτροπῆς τοῦ Κοινοβουλίου καθ' ὃν τρόπον ἡ Νομαρχιακὴ ἢ ἡ Δημαρχιακὴ Ἐπιτροπὴ παρεμβαίνει εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν Νομῶν ἢ τῶν Δήμων.

Δικαίως τὸ σύστημα τοῦτο ἐπικρίνεται, διότι ὡς εἶναι δυνατόν

---

(1) Βλέπε σχετικῶς μὲ τὴν συγκριτικὴν νομοθεσίαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὰς ἐκθέσεις, αἵτινες ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν Κ.τ.Ε. καὶ εἰς τὰς ὁποίας παρέχονται πληροφορίαι ἐπὶ τῆς νομοθεσίας τοῦ προϋπολογισμοῦ διαφόρων κρατῶν. Αἱ ἐκθέσεις αὗται συνετάχθησαν διὰ τὴν διάσκεψιν τοῦ Ἄφοπλισμοῦ, ὅπως διευκολύνουν τὴν συγκριτικὴν μελέτην τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν διαφόρων κρατῶν. Βλέπε ἐπίσης βιβλιογραφίαν σελ. 401.

(2) Πρβλ. εἰς σελ. 302 καὶ ἐπ.

νά παρατηρήση τις, ή ανάθεσις τοιούτου έλέγχου εις κοινοβουλευτικήν έπιτροπήν αποτελεί πράξιν πλήρως αντίθετον πρός τās συνταγματικές παραδόσεις και άρχάς, αίτινες επικρατοῦν έν Ἑλλάδι.

Ἄλλά και άν παρίδωμεν τās άρχάς ταύτας και παραδόσεις, ώς έπίσης υποστηρίζει ό καθηγητής Paul Leroy-Beaulieu, «ή ένάσκησις τοιούτων καθηκόντων παρά τοῦ Κοινοβουλίου θά ώδήγει εις συνειπείας πρακτικές καταστρεπτικές και συνάμα θά απέσπα τὸ Κοινοβούλιον έκ τοῦ νομοθετικοῦ ρόλου αὐτοῦ, θά έπεφόρτιζε δέ αὐτὸ έν μέρει με δικαιοδοσίαν, άνήκουσαν εις τήν έκτελεστικήν έξουσίαν. Ἡ τοιαύτη ένέργεια έξασθενίζει τήν Κυβέρνησιν, διότι διά τοῦ τρόπου τούτου μεταβιάζεται έν τῇ πραγματικότητι ή ένάσκησις τῆς έκτελεστικῆς έξουσίας εις κοινοβουλευτικές έπιτροπάς, αίτινες μετατρέπονται εις έπιτροπάς δημοσίας σωτηρίας (1).

Ἐπίσης ή τοιαύτη ένέργεια τοῦ προληπτικοῦ έλέγχου μειώνει τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης τῶν Ὑπουργῶν ἔναντι τοῦ Κοινοβουλίου.

Τέλος εις τās κοινοβουλευτικές έπιτροπάς εἶναι προφανές, ότι υπάρχει κίνδυνος νά πρυτανεύσῃ οὐχί τὸ αἶσθημα τῆς φειδοῦς και τῆς τάξεως, αλλά ή τάσις πρός σπατάλην και άντιπολίτευσιν.

Ὁ τοιοῦτος λοιπόν προληπτικός έλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν ασφαλῶς θά ἔχη πολὺ μέτρια αποτελέσματα, μακράς έπιβραδύνσεις και χρονοτριβάς και τήν έξάρτησιν τῆς έκτελεστικῆς έξουσίας ἀπὸ τῆς νομοθετικῆς έξουσίας.

Ἡ ὑπηρεσία τοῦ έλέγχου τούτου εἶναι περισσότερον δυνατή, όταν ένεργῆται παρ' ὑπηρεσιῶν μονίμων και ειδικῶν. Τά προσόντα ταῦτα δέν συναντῶμεν εις τās κοινοβουλευτικές έπιτροπάς, αίτινες ως παρατηρεῖ ό καθηγητής Jéze (2) εἶναι ὄργανα προπαρασκευαστικῆς μελέτης, μελέτης προηγουμένης, οὐχί ὁμως ὄργανα διά μεμονομένας αποφάσεις.

Κατὰ τήν ἡμετέραν νομοθεσίαν, ως ειδικώτερον έξετάζεται ἀλλαχοῦ, ή Βουλὴ κατὰ τήν έκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ έπεμβαίνει πρός ἔγκρισιν ή ἀπόρριψιν τῶν ὑπ' εὐθύνην τῶν άρμοδίων Ὑπουργῶν πραγματοποιουμένων δαπανῶν δι' έκδόσεως χρηματικῶν ένταλμάτων (3)

---

(1) Βλέπε ἄρθρον τοῦ P. L e r o y - B e a u l i e u εις τὸν *Economist Français* τῆς 12 Ἀπριλίου 1911 σελ. 574.

(2) Βλέπε ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ G. J é z e εις τήν *Revue de Science et de Législation Financières* μηνῶν Ἰουλίου Σεπτεμβρίου 1917 σελ. 530.

(3) Ἀνάλογοι περ(που διατάξεις Ισχύουν και έν Τ ο υ ρ κ ί α. Κατ' ἄλλας νομοθεσίας, ως προπολεμικῶς τήν Π ο λ ω ν ι κ ῆ ν και τήν Φ ι λ α ν - δ ι κ ῆ ν έπιτροπαὶ ὑποδεικνυόμεναι ἀπὸ τὸ Κοινοβούλιον δύνανται νά έπαλη-

γ') *Προληπτικός έλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐνασκούμενος ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.* — Τὸ σύστημα τοῦτο κατὰ τρόπον ἀποκλειστικὸν ἰσχύει εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν. Ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ἰσχύει συμπληρούμενον, ὡς ἐξετάζεται ἀλλαχοῦ, διὰ τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν, ἐνεργουμένου παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

1) Γ α λ λ ι α. — Ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἰσχύων προληπτικὸς ἔλεγχος διεμορφώθη, ὡς ἔχει σήμερον, διὰ συνεχῶν νομοθετικῶν μεταρρυθμίσεων (1). Κατ' ἀρχάς, ὡς παρ' ἡμῖν, εἶχεν ὀργανωθῆ μόνον προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν. Ὁ ἔλεγχος τῆς ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν εἰσήχθη διὰ τοῦ νόμου τοῦ ἔτους 1911 καὶ ὀργανώθη πληρέστερον εἰς τὴν σύγχρονον αὐτοῦ κατάστασιν διὰ τοῦ νόμου τῆς 10 Αὐγούστου 1922. Ὁ ἔλεγχος οὗτος ἀσκεῖται παρὰ τοῦ ἐλεγκτοῦ τῶν ἀναλαμβανομένων ὑποχρεώσεων (*contrôleur des dépenses engagées*), ἐδρεύοντος παρ' ἐκάστῳ Ὑπουργείῳ, ἐξαρτωμένου δὲ ἐκ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ στρατολογουμένου ἐκ τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν εἰς τρόπον ὥστε εἶναι ἐξησφαλισμένη ἡ ἀνεξαρτησία τούτου ἔναντι τῶν Ὑπουργῶν, προϊσταμένων τῶν Ὑπουργείων εἰς τὰ ὁποῖα ὑπηρετοῦσιν.

Οἱ ἐλεγκταὶ οὗτοι δίδουν δεδικαιολογημένην τὴν γνώμην αὐτῶν ἀπὸ δημοσιονομικῆς ἀπόψεως ἐπὶ νομοσχεδίων, διαταγμάτων, ἀποφάσεων, συμβάσεων, πράξεων καὶ ἐνεργειῶν ὑποβαλλομένων ἢ μὴ πρὸς ὑπογραφήν ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν ἢ ἐπὶ τῶν ὁποίων ζητεῖται ἡ γνώμη τούτου, συμπεριλαμβανομένων τῶν σχεδίων προϋπολογισμοῦ καὶ τῶν αἰτήσεων ἐπιπροσθέτων πιστώσεων.

Ὁ ἐλεγκτὴς τῶν ἀναλαμβανομένων δαπανῶν ἐπιφέρει τὰς παρατηρήσεις του ἐπὶ πάσης πρὸς ἐνέργειαν δαπάνης. Εἰς περίπτωσιν ἀσυμφωνίας μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ παρ' ᾧ ὑπηρετεῖ ὑποχρεοῦται νὰ φέρῃ τὴν ἀμφισβήτησιν ὑπ' ὄψει τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Ὁ ἐν λόγῳ ἐλεγκτὴς ἀσκῶν ἐπίσης τὸν ἔλεγχον τῆς ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐξετάζει ἀκόμη τὴν νομιμότητα τῆς δαπάνης, τὴν ὕπαρξιν σχετικῆς πιστώσεως καὶ τὸν ὀρθὸν καταλογισμὸν ταύτης εἰς τὸ οἰκεῖον κεφάλαιον καὶ ἄρθρον τοῦ προϋπολογισμοῦ

θεοῦον τοὺς λογαριασμοὺς τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Ἐν Σ ο υ η δ ι α τὸ Κοινοβούλιον ἐλέγχει κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τὴν σκοπιμότητα τῶν δαπανῶν. Ἐν Ἑ λ β ε τ ί α κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ ἐπιτηροῦν τὴν δημοσιονομικὴν διαχείρισιν.

(1) Βλέπε Π. Δ ε ρ τ ι λ ῆ, Ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῆς ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν, Ἀθῆναι 1930 σελ. 25 καὶ ἐπ.

καί θεωρεῖ τό χρηματικόν ἔνταλμα πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τούτου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ καί ἐν γένει τοῦ διατάκτου.

Ὁ ἐλεγκτὴς τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐξετάζει κατὰ πόσον ἡ προτεινομένη πίστωση εἶναι ἐπαρκὴς διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐπιδιωκομένης δαπάνης. Γενικῶς ὁ ἐλεγκτὴς ἐν Γαλλίᾳ τῶν ἀναλαμβανομένων δαπανῶν ἔχει ἐκτεταμένα δικσιώματα.

2) Ἄγγλια.—Λόγω τῆς ἰδιαίτερας σημασίας, τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ σύστημα τοῦ ἐλέγχου τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ, συνοψίζομεν ἐνταῦθα τοὺς ἐλέγχους, οἵτινες γενικῶς ἀσκοῦνται ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπὶ τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Κατὰ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ ἐλεγχος τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀσκεῖται ἀπὸ τὸ Συμβούλιον τοῦ Θησαυροφυλακίου (Board of Treasury), ὅπερ κατὰ πρῶτον περιλαμβάνει τὸν Πρῶτον Λόρδον τοῦ Θησαυροφυλακίου. Ἐπειδὴ εἶναι ὅμως ἀπασχολημένος μὲ τὴν γενικὴν πολιτικὴν τοῦ κράτους καί τὰς ἐργασίας τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, βοηθεῖται οὗτος ἀπὸ τὸν Chancellor of the Exchequer, ὅστις ἔχει κυρίαν ἀποστολὴν νὰ ἀσκῇ ἀδιάκοπον ἔλεγχον ἐπὶ τῶν δημοσίων δαπανῶν καί νὰ ἐξασφαλίζῃ τὸν σεβασμὸν τῶν θελήσεων τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων σχετικῶς μὲ τὴν ψήφισιν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ καί εἶναι ὁ πραγματικὸς Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων μελῶν τὸ Συμβούλιον τοῦ Θησαυροφυλακίου περιλαμβάνει τρεῖς ἀντιπροσώπους (Junior Lords) καί δύο Γραμματεῖς (secretairs).

Τὰ ἐπτὰ ταῦτα μέλη βοηθοῦνται παρ' ἑνὸς τρίτου Γραμματέως, λαμβανομένου ἐκ τῆς Διοικήσεως καί ἀποτελοῦντος τὸ μόνιμον μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Θησαυροφυλακίου, καθ' ὅσον δὲν ἀνήκει εἰς τὴν πολιτικὴν, ἀλλ' ὡς εἴρηται εἰς τὴν διοίκησιν. Τὸ μέλος τοῦτο διατηρεῖ τὴν παράδοσιν καί τὴν συνέχειαν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Συμβουλίου τοῦ Θησαυροφυλακίου.

Ἡ σύνοδος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Θησαυροφυλακίου (Board of the Treasury) τόσον σπανίως λαμβάνει χώραν, ὥστε ἀπὸ τοῦ ἔτους 1856 δὲν ἔχει πραγματοποιηθῆ. Ἡ δικαιοδοσία του ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ Chancellor of the Exchequer, ὅστις συγκεντρώνει τὰς προβλέψεις τῶν διαφόρων Ὑπουργείων. Ὁ Chancellor of the Exchequer ἔχων εὐρυτάτην δημοσιονομικὴν ἀρμοδιότητα περὶ τὴν 1 Ἀπριλίου ἐκάστου ἔτους ἐκθέτει ἐνώπιον τῆς Βουλῆς συγκροτουμένης εἰς Ἐπιτροπὴν ὀλοκλήρου τῆς Βουλῆς (Committee of the whole House) τὸ δημοσιονομικὸν πρόγραμμα τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὴν ἐπομένην χρῆσιν. Ἡ Βουλὴ δὲν ἀναμένει τὴν ἐκθεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου ἀρχίζει τὴν ἐξέτασιν πινάκων λεπτο-

μερῶν (Estimates) τῶν διαφόρων παγίων ἐξόδων (funds consolidated), τὰ ὁποῖα ὡς γνωστὸν ἐφ' ἅπαξ ψηφίζονται.

Ἡ ἐξέτασις αὕτη ἐνεργεῖται ὑπὸ τῆς Βουλῆς εἰς Ἐπιτροπὴν τῶν χορηγήσεων (Committee of supply).

Ὅσον ἀφορᾷ ἐπίσης τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων ἐξετάζονται ταῦτα ὑφ' ὀλοκλήρου τῆς Βουλῆς εἰς Ἐπιτροπὴν τῶν μέσων καὶ τῶν πόρων (Committee of ways and means). Ἐπίσης ἐν Ἀγγλίᾳ δὲν καταριζεῖται εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Οἰκονομικῶν, ἥτις ἐξετάζουσα τὸ καταριζόμενον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ συντάσσει ἐπ' αὐτοῦ ἐκθέσεις πρὸς τὴν Βουλήν (βλέπε ἀνωτέρω σελ. 362 κ. ἐπ.).

Ἡ προγενεσιτέρα ἐξέτασις τῶν πινάκων προβλέψεως (Estimates) ἐνεργεῖται, ὡς γράφομεν ἀνωτέρω, ἀπὸ τὸν Chancellor of the Exchequer. Οἱ πίνακες προβλέψεως εἶναι τρεῖς καὶ ἀνταποκρίνονται εἰς τρεῖς μεγάλας κατηγορίας ἐξόδων τοῦ στρατοῦ, ναυτικοῦ καὶ δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Ὁ ἀσκούμενος ἔλεγχος παρὰ τοῦ Chancellor of the Exchequer εἶναι περισσότερον ἐνεργὸς ἐπὶ τῶν ἐξόδων τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς πίνακας προβλέψεως (Estimates) τῶν ἐξόδων τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ, οἱ πίνακες οὗτοι ὑποστηρίζονται ἀμέσως ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν, αἵτινες θέτουσιν αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ἔρευναν τοῦ Θεσαυροφυλακίου, δηλαδὴ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν. Ὅταν τοῦτο προβάλλῃ τὴν τροποποίησιν τῶν ἐν λόγῳ πινάκων προβλέψεως τῶν ἐξόδων ναυτικοῦ καὶ στρατοῦ (Estimates), δὲν δύναται νὰ τροποποιήσῃ τοὺς πίνακας τούτους (Estimates), ἀλλὰ διαβιβάζει αὐτοὺς εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν ἢ εἰς τὸν πρῶτον Λόρδον τοῦ Ναυαρχείου, οἵτινες ὡς ἐξετάζεται κατωτέρω, ὑποβάλλουν πρὸς ψήφισιν τοὺς πίνακας προβλέψεως (Estimates) δαπανῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ εἰς τὴν Βουλήν τῶν Κοινοτήτων. Ὡς γράφομεν ἄλλοχοῦ (βλέπε σελ. 372 καὶ ἐπ.) ἡ δημοσιονομικὴ πρωτοβουλία ἀνήκει εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Ἐὰν ἀπορριφθῇ τὸ σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπὸ τὴν Βουλήν, ἡ Κυβέρνησις κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ παραιτηθῇ.

Μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀκολουθεῖ ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν πραγματοποιουμένων δαπανῶν, ὅστις ἀσκεῖται ὑπὸ Θεσαυροφυλακίου καὶ τοῦ Comptroller and Auditor - General. Ὁ τελευταῖος οὗτος λειτουργὸς βοηθεῖται παρὰ τοῦ Assistant Comptroller and Auditor.

Τὰ πρόσωπα ταῦτα δὲν προέρχονται ἀπὸ τὴν Βουλήν, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ παυθῶσι ἀπὸ τὸν Βασιλέα παρὰ μόνον κατόπιν εἰση-

γήσεως του Κοινοβουλίου. Προς περιφρούρησιν της ανεξαρτησίας αὐτῶν ἢ μισθοδοσία των κατ' ἔτος δὲν τίθεται ὑπὸ τὴν ἑτησίαν ἐξέτασιν τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων.

Ὁ προληπτικός ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀσκεῖται συγχρόνως κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς δαπάνης καὶ κατὰ τὴν ἐξοδον ἢ διάθεσιν τῶν πιστώσεων, αἵτινες τροφοδοτοῦν τὸ κεφάλαιον (fund) τοῦ Γενικοῦ πληρωτοῦ (Pay - master General).

Οὐδεμία δαπάνη εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναληφθῆ ἄνευ τῆς προγενεστέρας συγκαταθέσεως τοῦ Θησαυροφυλακίου. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰς πολιτικὰς ὑπηρεσίας τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐλέγχου θεωρεῖται ὡς ἀπόρροια τῆς ἐξουσίας τοῦ Θησαυροφυλακίου, ὅπως συντάσσει τοὺς πίνακας προβλέψεως (Estimates) τῶν δαπανῶν τῶν πολιτικῶν ὑπηρεσιῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Chancellor of the Exchequer παρουσιάζει ὁ ἴδιος εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων. Ἐπὶ τῶν δαπανῶν αὐτῶν τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχου ἔχει χαρακτήρα ἀπόλυτον.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς δαπάνας τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ τὸ Θησαυροφυλάκιον ἔχει δικαιοδοσίαν ὀλιγώτερον εὐρείαν.

Ἡ ἐποπτεία τοῦ Θησαυροφυλακίου ἐπὶ τῶν δαπανῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ συνοπτικώτατα εἶναι ἡ ἀκόλουθος :

1) Οἱ ἐτήσιοι πίνακες τῶν ἐξόδων τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ, ὡς γράφομεν ἀνωτέρω, ὑποβάλλονται εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων διὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν διὰ τὸν στρατὸν καὶ διὰ τοῦ πρώτου Λόρδου τοῦ Ναυαρχείου διὰ τὸ ναυτικόν.

Τὰ δύο ταῦτα Ὑπουργεῖα ὀφείλουν νὰ ὑποβάλλωσιν εἰς τὸ Θησαυροφυλάκιον ἐγκαίρως τὰς προτάσεις νέων δαπανῶν δι' ἐκτέλεσιν ἔργων πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τῶν Lords Commissaires, μελῶν τοῦ Συμβουλίου τοῦ Θησαυροφυλακίου.

Γενικῶς ζητεῖται ἡ προγενεστέρα ἔγκρισις τοῦ Θησαυροφυλακίου προκειμένου περὶ συστάσεως νέων πολιτικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὰ δύο Ὑπουργεῖα Στρατοῦ καὶ Ναυτικοῦ καὶ προκειμένου περὶ μεταβολῆς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀξιωματούχων ἐντὸς τοῦ ἔτους μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ὁ ἐνασκούμενος ἔλεγχος παρὰ τοῦ Θησαυροφυλακίου ἐπὶ τῶν δαπανῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ, τῶν μνημονευομένων ἀνωτέρω, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ παρεμποδίσῃ τὴν δαπάνην (contrôle prohibitif), καθ' ὅσον ἡ ἄρνησις πρὸς θεώρησιν τῶν δαπανῶν τούτων ὑπὸ τῶν Lords Commissaires ἀποτελεῖ πλήρες ἐμπόδιον πρὸς ἀνάληψιν τῶν δαπανῶν τούτων.

Ὁ ἔλεγχος συμπληροῦται ἐπὶ πλέον δι' ἑτέρου ἐλέγχου ἐνερ-

γουμενόν κατά τήν διάθεσιν τῶν πιστώσεων καί τήν κίνησιν τῶν κεφαλαίων.

Τὸ Θησαυροφυλάκιον βοηθεῖται εἰς τὸ ἔργον τοῦ παρ' αὐτοῦ ἐνεργουμένου ἐλέγχου παρ' ἀνωτάτων λογιστικῶν ὑπαλλήλων, τοποθετουμένων παρ' ἐκάστῳ Ὑπουργείῳ (Accounting Officers), οἵτινες διορίζονται παρ' ἐκάστου Ὑπουργοῦ κατόπιν προτάσεως τοῦ Θησαυροφυλακίου καὶ δὲν δύνανται νὰ ἀνακληθῶσιν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ πρωθυπουργοῦ. Οἱ λειτουργοὶ οὗτοι εἶναι ὑπεύθυνοι ἔναντι τοῦ προϊσταμένου αὐτῶν Ὑπουργοῦ καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν δημοσίων λογαριασμῶν, συγκειμένης ἐκ βουλευτῶν. Οἱ ἀνώτατοι οὗτοι λειτουργοὶ ὀφείλουσι νὰ ἐλέγχουν καὶ νὰ ἐποπτεύουσι τὴν ἀνάληψιν τῶν δαπανῶν ἐντὸς τῶν οἰκείων πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ νὰ ἐξασφαλίζουσι ὑπευθύνως, ὅπως οὐδεμία δαπάνη ἀναλαμβάνηται, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει πίστις ἢ κατὰ παράβασιν τῶν διατεταγμένων παρὰ τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τοῦ Θησαυροφυλακίου.

Ὁ ἔλεγχος ἐν σχέσει μὲ τὴν κίνησιν τῶν κεφαλαίων ἐνεργεῖται παρὰ τοῦ Comptroller and Auditor General, ὅστις ὡς λειτουργὸς τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου ἔχει ἀρμοδιότητα, ὅπως ἐποπτεύῃ, ἵνα μὴ ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας θέτῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γενικοῦ πληρωτοῦ (Pay-master General) περισσότερα ἢ ὅσα τὸ Κοινοβούλιον παρέοχε. Ἐπίσης ὡς γράφομεν ἀνωτέρω ἔχει εἰς τὰ σπουδαιότερα Ὑπουργεῖα ὑπαλλήλους, οἵτινες παρακολουθοῦν τὰς δαπάνας, ἐφ' ὅσον ἐκτελοῦνται. Ὁ Pay-master General, ὅστις συγκεντρώνει ἐν Ἀγγλίᾳ πάσας τὰς ὑπηρεσίας πληρωμῶν, διὰ τῶν μεταβιβαζομένων εἰς αὐτὸν κεφαλαίων ὑπὸ τοῦ Comptroller πληρῶναι τὰς δαπάνας τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς βᾶρος τοῦ λογαριασμοῦ, ὅστις ἔχει ἀνοιχθῆ ἔπ' ὀνόματι τοῦ παρὰ τῆ Τραπεζῆ τῆς Ἀγγλίας καὶ περιορίζεται ὑπὸ τῶν μεταβιβασθέντων εἰς αὐτὸν κεφαλαίων ἐκ τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ Δημοσίου Ταμείου (Exchequer). Εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τοῦ τελευταίου τούτου λογαριασμοῦ φέρονται πάντα τὰ ποσά, τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν δημοσίων ἐσόδων. Ἐξαντλουμένων τῶν κεφαλαίων, τὰ ὅποια μετεβιβάσθησαν εἰς τὸν Pay-master General, ὀφείλει οὗτος νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Exchequer, ὅπως μεταβιβάσῃ εἰς αὐτὸν νέα κεφάλαια, ἅτινα θὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Comptroller General. Παρατηρούμεν λοιπόν, ὅτι οὐδὲν ποσὸν δύναται νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ Exchequer ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Comptroller General. Παρεχομένης τῆς ἐγκρίσεως ταύτης θὰ χρησιμοποιήσῃ αὐτὴν ὁ Pay-master General τῆ αἰτήσῃ τῶν ὑπηρεσιῶν, αἵτινες θὰ καταρτίσῃ τοὺς τίτλους πληρωμῆς. Πᾶσαι αἱ πληρωμαὶ ἐνεργοῦνται διὰ τῆς ἐκδόσεως ἐπιταγῶν, διότι ὅλοι οἱ Ἀγγλοὶ διατηροῦν λογαριασμὸν εἰς Τράπεζαν.

Κατὰ ταῦτα ἡ αἴτησις κεφαλαίων ἀπὸ τὸν Pay - master General ἐξετάζεται ἀρχικῶς ἀπὸ τὸ Θησαυροφυλάκιον, ἀκολούθως δὲ ὑποβάλλεται εἰς τὸν Γενικὸν Ἐλεγκτὴν (Comptroller General), ὅστις δικαιοῦχος τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ Exchequer δύναται μόνον νὰ ἐνεργήσῃ τὴν αἰτηθεῖσαν μεταβίβασιν πιστώσεων.

Ὁ Comptroller General ἀσκεῖ πραγματικὸν ἔλεγχον, δυνάμενος νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἔγκρισιν τῆς δαπάνης, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν εἶναι νόμιμος. Τὸ Θησαυροφυλάκιον δὲν δύναται νὰ παρίδῃ τὴν ἀρνησιν ταύτην τοῦ Comptroller General, ὄντος Ἐλεγκτοῦ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ὅταν οὗτος παρέχῃ τὴν ἔγκρισιν, ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας προβαίνει εἰς τὴν μεταφορὰν (virement) τοῦ κεφαλαίου ἐκ τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ Exchequer εἰς τὸν λογαριασμὸν τοῦ Pay - master General. Ὁ Comptroller General καὶ οἱ βοηθοὶ αὐτοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνακληθῶσιν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως παρὰ μόνον μετ' ἀπόφασιν τῶν δύο Βουλῶν. Συνεπῶς εἶναι σχεδὸν ἰσόβιοι.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὁ ἀσκούμενος ἔλεγχος ἐπὶ τῶν δαπανῶν παρὰ τοῦ Comptroller General καὶ τοῦ Θησαυροφυλακίου δὲν εἶναι ἤδη ἀμείλικτος. Κυρίως ὁ Comptroller General καὶ τὸ Θησαυροφυλάκιον ἐνδιαφέρονται μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ὁ ἔλεγχος αὐτῶν δὲν ἐπεκτείνεται ἐπὶ τῶν πράξεων τῶν Ὑπουργῶν.

Ἐπὶ πλέον ὁ Comptroller General ἐλέγχει τὰς δημοσίας δαπάνας μετὰ τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀσκεῖ τὴν δικαιοδοσίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει παρ' ἡμῖν τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον. Ἐλέγχων καὶ ἐκκαθαρίζων τοὺς λογαριασμοὺς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων συντάσσει ἔκθεσιν, ἣτις ἐξετάζεται παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν λογαριασμῶν τοῦ Δημοσίου τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων (Committee of public accounts). Ἡ Κοινοβουλευτικὴ αὕτη Ἐπιτροπὴ, τῆς ὁποίας τὰ μέλη εἶναι ἐν συνόλῳ δέκα πέντε, ὑποδεικνύεται παρὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, ἐξετάζει τὰς ἐκθέσεις τοῦ Γενικοῦ Ἐλεγκτοῦ (Comptroller General) καὶ τῇ βοήθειᾳ τούτου ἐνεργεῖ ἀνακρίσεις κατὰ τῶν δημοσίων λειτουργῶν εἰς βάρος τῶν ὁποίων ἀπεκαλύφθησαν διαχειριστικαὶ ἀνωμαλῖαι.

Αἱ ἐκθέσεις τῆς ἐν λόγῳ κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς ὑποβάλλονται εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων καὶ αἱ παρ' αὐτῆς σημειούμεναι παρατηρήσεις λαμβάνονται ὑπ' ὄψει παρὰ τῶν Ὑπουργείων, τὰ ὁποῖα ἀφορῶσι.

Τέλος τὸ Θησαυροφυλάκιον ἀσκεῖ εἰδικὸν ἔλεγχον ἐπὶ τῆς ἀναλήψεως κατηγορίας δαπανῶν, αἵτινες δὲν ἤθελον προβλεφθῆ εἰς τὸν νόμον περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ τῶν ὁποίων ἡ κανονικότης φαίνεται ἀμφίβολος.

χώραν εἰς τὰ φορολογικὰ ποσοστὰ τοῦ φόρου τοῦ εἰσοδήματος ἢ νέα φορολογία θὰ ἔχη χωρὶς ἄλλο δυσμενῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀποταμιεύσεως. Πράγματι, δοθέντος ὅτι αὐξανόμενου τοῦ εἰσοδήματος αὐξάνει τὸ ποσοστὸν τοῦ εἰσοδήματος ὅπερ ἀποταμιεύεται καὶ ἀντιθέτως μειοῦται τὸ τμήμα τοῦ εἰσοδήματος ὅπερ καταναλίσκεται, ἢ φορολογία, ὅσον ἀνέρχεται αὕτη εἰς ὑψηλότερας βαθμίδας εἰσοδήματος καὶ ὅσον ἐντονώτερον προοδευτικὸν χαρακτηρὰ λαμβάνει, τόσον περισσότερον παρακωλύει τὴν ἀποταμίευσιν. Οἱ ἀνήκοντες εἰς ἀνωτέρας εἰσοδηματικάς τάξεις δὲν ἔχουν ἀνάγκην ὅπως ἐξοφλήσουν τὴν φορολογικὴν τῶν ὀφειλῶν διὰ προσθέτου περιστολῆς τῆς καταναλώσεώς των, ἤτοι διὰ προσθέτου ἀναγκαστικῆς ἀποταμιεύσεως, ἀλλὰ καταβάλλουν τὸν φόρον δι' ἀντιστοίχου μειώσεως τῆς ἐλευθέρως ἀποταμιεύσεώς των. Ἀντιθέτως ὅσον κατερχόμεθα τὴν πυραμίδα τοῦ εἰσοδήματος ἐπὶ τοσοῦτον ἢ φορολογία ἐξαναγκάζει εἰς περιορισμὸν τῆς καταναλώσεως, ἤτοι εἰς πρόσθετον ἀποταμίευσιν: Οἱ μέσοι εἰσοδηματῖαι καταβάλλουν τὸν φόρον, μέχρις ὠρισμένου σημείου, ἐκ τοῦ «καταναλωτικοῦ κεφαλαίου», ἤτοι δι' ἀντιστοίχου προσθέτου περιορισμοῦ τῆς παρούσης καταναλώσεως καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Ἀφ' ἑτέρου οἱ κατώτεροι εἰσοδηματῖαι, ἐφ' ὅσον ὑπόκεινται εἰς τὸν φόρον τοῦ εἰσοδήματος, καταβάλλουν τοῦτον—ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως καὶ τοῦ μεγέθους τοῦ εἰσοδήματός των—εἴτε διὰ προσθέτου περιστολῆς τῆς καταναλώσεώς των, εἴτε διὰ μειώσεως τῆς ἐλευθέρως ἀποταμιεύσεώς των.

Πάντως δοθείσης τῆς μεγάλης σημασίας τῶν ἀνωτέρων εἰσοδημάτων καὶ τοῦ ἐντόνου προοδευτικοῦ χαρακτηρὸς τοῦ φόρου τοῦ εἰσοδήματος εἰς τὰς φορολογικὰς νομοθεσίας τῶν περισσοτέρων χωρῶν, ἢ δι' αὐξήσεως τῶν συντελεστῶν τοῦ φόρου τούτου ἀντιμετώπισις τῶν ἐμφανιζομένων νέων δαπανῶν θὰ ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μείωσιν τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ συνεπῶς τὸν περιορισμὸν τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ κεφαλαίου. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἢ φορολογικῆς κάλυψις τῶν ἐπὶ πλέον δαπανῶν θ' ἀποβῆ ἕξ ἴσου πρὸς ζημίαν τοῦ μέλλοντος ὡς καὶ ἢ δανειακὴ κάλυψις (1). Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐντείνεται βεβαίως εἰς περίπτωσιν καὶ καθ' ὁ μέτρον ἢ αὐξήσις τοῦ φόρου εἰσοδήματος προκαλεῖ ἀποδημίαν ἐθνι-

(1). Ἐὰς σημειωθῆ προσέτι, ὅτι ἢ φορολογία ἐκτὸς τῆς ἀμέσου δυσμενοῦς ἐπίδράσεως ἐπὶ τοῦ μεγέθους τῆς κεφαλαιουχικῆς διαθέσεως ἀσκεῖ καὶ ἐμμέσως τοιαύτην ἐπίδρασιν δι' ἐξασθενίσεως τῆς ἀποταμιευτικῆς βουλήσεως. Ἀντιθέτως ὁ δανεισμὸς μόνον ἀμέσως μειώνει τὸ μέγεθος τῶν διαθεσίμων κεφαλαίων.

κῶν κεφαλαίων ἢ ἐμποδίζη τὴν εἰσροὴν ἀλλοδαποῦ κεφαλαίου εἰς τὴν χώραν ¹⁾).

Εἶνε εὐνόητον ὅτι τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἔχη ἢ ἐπιβολὴ ὀνομαστικοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου. Ἡ ἰδία συνέπεια θὰ ἐμφανισθῇ ὁμοίως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἐπιβολῆς πραγματικοῦ φόρου (Capital Levy). Οὐχὶ μόνον διότι εἰς τοιοῦτος φόρος θὰ τρέψη εἰς φυγὴν ἡμεδαπά κεφάλαια ἢ καὶ θὰ παρακωλύσῃ τὴν εἰσροὴν ἀλλοδαποῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ὁ πραγματικὸς φόρος ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου καταβάλλεται κατ' οὐσίαν ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἀκόμη καὶ ἂν πληρῶνεται οὗτος διὰ συνάψεως χρεῶν ἢ δι' ἐκποιήσεως περιουσιακῶν στοιχείων τοῦ φορολογουμένου ἐν τῇ ἡμεδαπῇ. Διότι ἐπὶ ἐκποιήσεως ἰδιωτικοοικονομικοῦ κεφαλαίου ἢ συνάψεως φορολογικῶν πιστώσεων τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ πωλητοῦ (ἢ τοῦ πιστολήπτου) καὶ ὑπὸ τούτου εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ *fiscus*—ὑπὸ τύπον καταβολῆς τοῦ φόρου—τὸ εἰσόδημα ἄλλων προσώπων, ἥτοι νεωστὶ ἀποταμιευθεῖσα ἀγοραστικὴ δύναμις. Συνεπῶς καὶ ἐπὶ ἐπιβολῆς πραγματικοῦ φόρου ἐπὶ τῆς περιουσίας μειοῦται τὸ δι' ἐπενδύσεις διαθέσιμον τμήμα τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, οὕτω δὲ περιορίζεται ὁ σχηματισμὸς πραγματικοῦ κεφαλαίου.

Εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποῖαν αἱ νεοεμφανιζόμεναι δαπάναι καλυφθοῦν δι' αὐξήσεως τῶν ἐμμέσων φόρων ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος (φόροι ἐπὶ τῶν δαπανῶν) εἶνε πιθανὸν ὅτι ἡ τοιαύτη χρηματοδότησις θὰ προκαλέσῃ πρόσθετον περιορισμὸν τῆς καταναλώσεως, ἀποφευγομένης οὕτω τῆς μειώσεως τῆς ἐλευθέρως ἀποταμιεύσεως καὶ συνεπῶς τῆς ἐπιβραδύνσεως τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ κεφαλαίου. Διότι τὸ βῆρος τῶν φόρων τούτων πίπτει κατὰ κύριον λόγον ἐπὶ τῶν μέσων καὶ κατωτέρων εἰσοδηματιῶν λόγῳ τοῦ μεγάλου αὐτῶν ἀριθμοῦ. Οἱ φόροι ἐπὶ τῶν δαπανῶν μειοῦντες τὸ πραγματικὸν εἰσόδημα τῶν τοιούτων εἰσοδηματιῶν ἐξωθοῦν τούτους εἰς ἀντίστοιχον περιστολὴν τῆς καταναλώσεως καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Ὁ περιορισμὸς ὁμοίως οὕτως λαμβάνει χώραν—προκειμένου ἰδίᾳ περὶ τῶν μέσων εἰσοδηματιῶν—ἐφ' ὅσον ἀκόμη τὸ ἐπίπεδον τῆς γενικῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως δὲν εἶνε λίαν ὑψηλὸν καὶ συνεπῶς ὑφίσταται περιθώριον περιστολῆς τῆς καταναλώσεως. Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ ἐπιτύχη ἢ ἐπίπτωσις τῶν φόρων ἐπὶ

(¹) Ἄφ' ἑτέρου ἢ δυσμενῆς ἐπίδρασις τῆς φορολογίας ἐπὶ τοῦ σχηματισμοῦ πραγματικοῦ κεφαλαίου εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξουδετερωθῇ διὰ τῆς ἐπιδράσεως τὴν ὁποῖαν δύναται ν' ἀσκῆσῃ τελικῶς ἐπὶ τῶν τιμῶν ἀγαθῶν ἐπενδύσεως ἢ λόγῳ μειώσεως τῆς ἀποταμιεύσεως (συνεπεία φορολογήσεως τῶν ἰδιωτικῶν εἰσοδημάτων) περιστολῆ τῆς παραγωγῆς τούτων (αὐξήσις τῶν τιμῶν προκαλοῦσα ἐκ νέου ἐπέκτασιν τῆς παραγωγῆς).

τῶν καταναλωτῶν θὰ προκαλέσουν οὗτοι περιορισμὸν τῆς καταναλώσεως τῶν διὰ τοῦ φόρου πληττομένων ἀγαθῶν, καὶ δὴ εἰς τόσον μεγαλείτερον βαθμὸν, ὅσον περισσότερο ἐλαστικὴ εἶνε ἡ ζήτησις αὐτῶν. Ἡ μείωσις τῆς ζητήσεως συνεπεία τοῦ φόρου θὰ ἐπιφέρῃ μείωσιν τῆς τοποθετήσεως τῶν ἐν λόγῳ ἀγαθῶν καὶ περιορισμὸν τῆς παραγωγῆς τούτων, ἀπελευθέρωσιν συνεπῶς παραγωγικῶν δυνάμεων καθισταμένων διαθεσίμων διὰ τὴν παραγωγὴν ἀγαθῶν ἐπενδύσεως. Τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἐπέλθῃ ἀκόμη καὶ εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ φόρος δὲν προκαλεῖ περιορισμὸν τῆς καταναλώσεως (διότι πρόκειται περὶ ἀγαθοῦ τὸ ὁποῖον γενικῶς ἢ διὰ τὸν συγκεκριμένον καταναλωτὴν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὰς ὑψηλότερας βαθμίδας τῆς κλίμακος ἀναγκῶν). Διότι ἡ διατήρησις τῆς καταναλώσεως τοῦ διὰ τοῦ φόρου πληττομένου ἀγαθοῦ εἰς τὸ μέχρι τοῦδε ἐπίπεδον συνεπάγεται διὰ τὸν φορολογούμενον πρόσθετον δαπάνην διὰ τὴν ἐφεξῆς προμήθειαν τούτου (ὑπερτίμησις λόγῳ τοῦ φόρου) ἣτις ἐξαναγκάζει αὐτὸν—ἐπὶ ἀμεταβλήτου ἢ μειουμένου εἰσοδήματος—ὅπως περιορίσῃ ἄλλας του δαπάνας. Περιορισμὸς ὁμοῦ τῶν ἄλλων ἐξόδων δὲν σημαίνει ἄλλο τίποτε παρὰ περιορισμὸν τῆς καταναλώσεως ἢ χρήσεως ἐτέρων ἀγαθῶν ἢ ὑπηρεσιῶν.

Σημειωτέον ὅτι ὁ περιορισμὸς τῆς παραγωγῆς καταναλωτικῶν ἀγαθῶν καὶ ἀπελευθέρωσις ἐντεῦθεν ἀντιστοιχῶν παραγωγικῶν δυνάμεων δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἀκόμη καὶ ἐὰν διὰ τὸν α ἢ β λόγον δὲν ἐπιτύχῃ ἡ ἐπίπτωσις τῶν ἐπιβληθέντων φόρων ἐπὶ τῶν καταναλωτῶν. Πράγματι εἰς περίπτωσιν μὴ ἐπιρρίψεως τῶν φόρων τούτων θὰ βαρύνουν οὗτοι τὸν παραγωγὸν προκαλοῦντες αὔξησιν τῶν παραγωγικῶν του ἐξόδων. Ἡ αὔξησις ἀκριβῶς αὕτη μειοῦσα τὸ περιθώριον κέρδους εἶναι δυνατόν νὰ ὀδηγήσῃ εἰς μείωσιν τῆς παραγωγῆς εἰς τοὺς σχετικοὺς παραγωγικοὺς κλάδους καὶ ἀπελευθέρωσιν ἐντεῦθεν παραγωγικῶν μέσων (1).

Ἐφ' ὅσον ὁμοῦ, κατὰ τὰ λεχθέντα, καὶ καθ' ὃ μέτρον ἡ αὔξησις τῶν φόρων ἐπὶ τῶν δαπανῶν προκαλεῖ περιορισμὸν τῆς καταναλώσεως ἢ τῆς χρήσεως ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν πρὸς καταναλωτικοὺς σκοπούς, ἐπέρχεται ἐκ τούτου ἀντίστοιχος περιορισμὸς τῶν φορολογικῶν προσόδων, καθισταμένων ἀνεπαρκῶν ὅπως καλύψουν τὰς ἐμφανισθείσας ἐκτάκτους δαπάνας. Καθίσταται ὅθεν ἀναγκαῖα ἡ συμπληρωματικὴ χρηματοδότησις τούτων διὰ προσφυγῆς εἰς τὴν ἄμε-

(1) Εἶναι ὁμοῦ ἐπίσης δυνατόν ἡ μείωσις τοῦ περιθωρίου κέρδους λόγῳ ἀποτυχίας τῆς ἐπιπτώσεως νὰ προκαλέσῃ περιορισμὸν τοῦ σχηματισμοῦ κεφαλαίου εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ φόρου πληττομένας ἐπιχειρήσεις, μὲ συνέπειαν τὴν μείωσιν τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ κοινωνικοῦ κεφαλαίου.

σον φορολογίαν τοῦ εἰσοδήματος, ἥτις ὁμως ὡς ἐσημειώθη προκαλεῖ μείωσιν τῆς ἀποταμιεύσεως. Ἀνεξαρτήτως ὁμως τούτων, ἐὰν προσέξωμεν τὴν οἰκονομικὴν πραγματικότητα θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι αἱ συνθήκαι τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας εἶναι σήμερον κάθε ἄλλο παρά κοινωνικοοικονομικῶς ἐπιθυμηταί. Ἡ ἐπιβάρυνσις τῶν ἰδιωτικῶν εἰσοδημάτων, ἄμεσος καὶ ἔμμεσος διὰ φόρων ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καὶ φόρων ἐπὶ τῶν δαπανῶν, ἔχει ἀπὸ πολλοῦ φθάσει τὸ κοινωνικοοικονομικῶς ἀνώτατον ἐπιτρεπόμενον ὄριον.

Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς περαιτέρω αὔξεις τῶν φορολογικῶν βαρῶν πρὸς ἀντιμέτωπισιν ἐκτάκτων δαπανῶν ἔχει δύο δυνατὰς συνεπείας ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ἀποταμιεύσεως: Οἱ φορολογούμενοι οἱ ὅποιοι ὑπὸ ἀνεκτὰς συνθήκας φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως θὰ ἦντλουν ἐκ τοῦ «καταναλωτικοῦ κεφαλαίου» πρὸς πληρωμὴν τῶν νέων φόρων, ἤδη ὅτε ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις ἔχει ἐνταθῆ καὶ συνεπείᾳ τούτου περαιτέρω περιστολὴ τῆς καταναλώσεως θὰ ἐπιφέρῃ σημαντικὸν ὑποβίβασθόν τοῦ εἰθισμένου ἐπιπέδου ζωῆς των, θὰ ἐξοφλήσουν τοὺς ἐπιβαλλομένους προσθέτους φόρους διὰ μείωσεως τῆς ἐκουσίας ἀποταμιεύσεώς των. Συνεπῶς ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω συνθήκας ἡ φορολογικὴ κάλυψις τῶν ἐπὶ πλεόν καταναλωτικῶν δαπανῶν τοῦ κράτους (ἐκτάκτων δαπανῶν) θὰ ὀδηγήσῃ—ἀνεξαρτήτως τῆς μορφῆς τῶν ἐπιβαλλομένων προσθέτων φόρων—εἰς μείωσιν τῆς ἐθνικῆς ἀποταμιεύσεως.

Οἱ λοιποὶ φορολογούμενοι οἱ ἔχοντες περιορισμένα περιθώρια καλύψεως τῆς φορολογικῆς των ὀφειλῆς—ἐκ προσθέτων φόρων—κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον θὰ ἐξαναγκασθοῦν ὑπὸ τῶν πραγμάτων εἰς πρόσθετον περιορισμὸν τῆς καταναλώσεως καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Ὑπέρμετρος ὁμως περιστολὴ τῆς καταναλώσεως θὰ ἔχῃ ὡς φυσικὴν συνέπειαν τὴν μείωσιν τῆς παραγωγικότητος τῶν τοιούτων προσώπων (μείωσις ἐργατικῆς ἀποδόσεως), ἥτοι μείωσιν τῆς κοινωνικοοικονομικῆς παραγωγῆς. Ἀφ' ἑτέρου ἡ κοινωνικοοικονομικὴ παραγωγή θὰ ὑποστῇ ζημίαν εἰς περίπτωσιν ἐντάσεως τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως λόγῳ δυσμενοῦς ἐπηρεασμοῦ ὑπὸ ταύτης τῶν λοιπῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν, ὡς καὶ λόγῳ ἀποθαρρύνσεως τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος. Ἡ μείωσις ὁμως τῆς κοινωνικοοικονομικῆς παραγωγῆς ἐκ τῶν ἀνωτέρω λόγων, συνεπῶς ἡ μείωσις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἐλαττώνει τὴν ἀποταμιευτικὴν ἱκανότητα τοῦ πληθυσμοῦ καὶ συνεπῶς τὴν κοινωνικοοικονομικὴν ἀποταμιευτικὴν παροχὴν. Φανερόν δὲ εἶναι ὅτι ἡ μείωσις αὕτη ὑπερσυμψηφίζει τὴν ὑπὸ μιᾶς ἐπαχθοῦς φορολογίας ἐκβιαζομένην πρόσθετον ἀποταμίευσιν ἐκ μέρους τῶν κατωτέρων εἰσοδηματιῶν. Ἐξ ἄλλου ὑψηλὴ φορολογία ἀσκεῖ καὶ

κατ' ἄλλην κατεύθυνσιν δυσμενῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ γενικώτερον ἐπὶ τῆς ἐν τῇ χώρᾳ κεφαλαιουχικῆς διαθέσεως: ἐξασθενίζει αὕτη τὴν ἀποταμιευτικὴν βούλησιν, φυγαδεύει ἔθνικὰ κεφάλαια, παρακωλύει τὴν εἰσορὴν ξένων κεφαλαίων πρὸς γονιμοποίησιν τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Κατὰ ταῦτα ὑπὸ συνθήκας ὑψηλῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ἡ φορολογικὴ κάλυψις ἐκτάκτων δαπανῶν ἀποτρέπει τὴν μείωσιν τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ κεφαλαίου καὶ διὰ τούτου τὴν ἐπιβάρυνσιν τῶν μελλοντικῶν γενεῶν, ἣτις ἐπέρχεται εἰς περίπτωσιν δανειακῆς αὐτῶν καλύψεως. Ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις συμβαίνει μᾶλλον τὸ ἀντίθετον!

Πράγματι εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις εἰς δεδομένην χώραν ἔχει φθάσει τὸ ἀνώτατον κοινωνικοοικονομικῶς ἐπιτρεπόμενον ὄριον, πρὸς ἀποφυγὴν δὲ περαιτέρω ἐπιβαρύνσεως γίνεται προσφυγὴ εἰς τὸν δανεισμόν διὰ τὴν χρηματοδότησιν νεοεμφανιζομένων καταναλωτικῶν δαπανῶν δύνανται νὰ προκύπτουν αἱ κατωτέρω ἐπιδράσεις διὰ τῶν ὁποίων ἀποτρέπεται ἡ ἐπιβάρυνσις τοῦ μέλλοντος συνεπείᾳ τῆς δανειακῆς καλύψεως:

Ἡ διατήρησις τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως εἰς κοινωνικοοικονομικῶς ἀνεκτὸν ἐπίπεδον προωθεῖ τὸν σχηματισμὸν ἀποταμιευτικοῦ κεφαλαίου ἐν τῇ χώρᾳ, παρεμποδίζει τὴν μείωσιν τῆς κοινωνικοοικονομικῆς παραγωγῆς καὶ συνεπῶς τῆς ἀποταμιευτικῆς ἱκανότητος τοῦ πληθυσμοῦ, ἣτις θὰ ἐπήρχετο εἰς περίπτωσιν ἐπαχθοῦς φορολογίας καὶ τέλος ἐλκύει, ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις, κεφάλαια ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς. Ἡ δανειακὴ κάλυψις τῶν ἐκτάκτων δαπανῶν ἐπιδρᾷ ἐκτὸς τούτου καὶ κατ' ἄλλην κατεύθυνσιν εὐμενῶς ἐπὶ τῆς εἰσορῆς ξένων κεφαλαίων. Πράγματι ἡ ἀπορρόφησις ὑπὸ τοῦ Κράτους, διὰ τῆς ἐκδόσεως δανείων, ἐνὸς τμήματος τῆς ἔθνικῆς ἀποταμιεύσεως ἐπαυξάνει τὸν βαθμὸν στενότητος κεφαλαίου ἐν τῇ ἡμεδαπῇ προκαλοῦσα διὰ τούτου, *ceteris paribus*, ὕψωσιν τοῦ ἐπιτοκίου. Ἡ ὕψωσις ὁμῶς τοῦ τόκου, ὡς αἱ εὐνοϊκαὶ φορολογικαὶ συνθήκαι, ὀδηγεῖ εἰς εἰσορὴν ἀλλοδαποῦ κεφαλαίου. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξουδετεροῦνται αἱ δυσμενεῖς συνέπειαι τοῦ κρατικοῦ δανεισμοῦ ἐπὶ τοῦ μεγέθους τῆς κεφαλαιουχικῆς διαθέσεως ἐν τῇ χώρᾳ, δὲν παρακωλύεται τελικῶς ὁ πολλαπλασιασμὸς τοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ κεφαλαίου καὶ δὲν ἐπιβαρύνονται αἱ ἐπερχόμεναι γενεαί, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ νέαι κρατικαὶ δαπάναι ἐκαλύφθησαν δανειακῶς. Ἐπιβάρυνσις τοῦ μέλλοντος θὰ προέκυπτεν ἀντιθέτως, κατὰ τὰ πρὸ ὀλίγου λεχθέντα, ἐάν ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω καθορισθείσας συν-

θήκας φορολογικής επιβαρύνσεως ἐγένετο προσφυγή εἰς τὴν φορολογίαν πρὸς κάλυψιν τῶν ἐκτάκτων δαπανῶν⁽¹⁾.

Ἐνεξαρτήτως τούτου ἡ δανειακὴ κάλυψις δὲν παρακωλύει τὸν πολλαπλασιασμόν τοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ κεφαλαίου, συνεπῶς δὲν προκαλεῖ αὐτὴ ἐπιβάρυνσιν τῶν μελλοντικῶν γενεῶν ἐφ' ὅσον ὁ δανεισμός λαμβάνει χώραν εἰς περίοδον ὑποαπασχολήσεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ αὐξήσις ζητήσεως καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, συνεπεία αὐξήσεως τῶν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Κράτους ἀγοραστικῶν μέσων, δὲν προκαλεῖ ὕψωσιν τῶν τιμῶν, συνεπῶς μετατόπισιν παραγωγικῶν δυνάμεων ἐξ ἐτέρων τομέων καὶ μείωσιν ἐντεῦθεν τῆς παραγωγῆς ἀγαθῶν ἐπενδύσεως, ὡς εἰς περίοδον πλήρους ἀπασχολήσεως τῆς οἰκονομίας. Ὑπὸ συνθήκας ὑποαπασχολήσεως ἐπιβάλλεται ἀπεναντίας ἢ διὰ τοῦ δανεισμοῦ μεταβίβασις εἰς τὸ Κράτος ἐξουσίας διαθέσεως παραγωγικῶν μέσων. Τοῦτο ἰσχύει πρὸ πάντων διὰ τὰς πρὸς ὑπερνίκησιν τῆς καταπτώσεως *ad hoc* διενεργουμένας κρατικὰς δαπάνας, ἐκ τοῦ λόγου ὅτι φορολογικὴ τούτων κάλυψις θὰ παρεκώλυε τὸ ἔργον τῆς οἰκονομικῆς ἀναρρώσεως τὸ ἐπιδιωκόμενον διὰ τῶν κρατικῶν ἐπενδύσεων. Ἄλλὰ καὶ γενικώτερον ἡ φορολογικὴ κάλυψις ἐκτάκτων δαπανῶν εἰς τοιαύτην ἐποχὴν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐπιδείνωσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως, συνεπῶς τὴν περαιτέρω περιστολὴν τοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ κεφαλαίου καὶ ἐπιβάρυνσιν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν.

Διὰ τοὺς ἐκτεθέντας, ἀνωτέρω, λόγους τὸ στοιχεῖον τῆς «καταναλωτικῆς δαπάνης» καὶ τὸ στοιχεῖον τῆς «δανειακῆς καλύψεως» δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὰ ἐπαρκῆ διὰ τὴν διατύπωσιν κρίσεως ἐπὶ τῆς ἐπιβαρύνσεως τῶν μελλοντικῶν γενεῶν. Ἀποφασιστικὴν σημασίαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἔχουν αἱ δεδομένα φορολογικὰ συνθήκαι ὡς

(1) Ἐκτὸς τούτων εἰς περίπτωσιν δανειακῆς καλύψεως τῶν ἐκτάκτων δαπανῶν δὲν παρεμποδίζεται ὁ κεφαλαιουχικὸς ἐφοδιασμός τῆς οἰκονομίας ἐκ τῶν ἐξῆς προσθέτων λόγων: Πρῶτον, διότι οἱ φορολογούμενοι τῆς γενεᾶς ἧτις συνῆψε τὰ δάνεια ὑποβάλλονται ὁπωσδήποτε εἰς πρόσθετον φορολογίαν (συνεπῶς ἐξαναγκάζονται οὗτοι εἰς ἔντασιν, ἐν τινι μέτρῳ, τῆς οἰκονομικῆς καὶ ἀποταμειυτικῆς δραστηριότητός των) πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν συναφθέντων δανείων (καταβολὴ τῶν ἀρχικῶν δόσεων). Δεύτερον, διότι ἡ ἐξόφλησις τῶν δανείων διὰ φορολογικῶν μέσων ὀδηγεῖ εἰς αὐξήσιν τοῦ ἀποταμειυτικοῦ κεφαλαίου, καθ' ὅσον τὰ πρὸς χρεωλυσίαν δι' ἐπιβολῆς προσθέτων φόρων καταβαλλόμενα ποσὰ δὲν θὰ διετίθεντο ὑπὸ τῶν φορολογουμένων ὡς διατίθενται ὑπὸ τῶν ὁμολογιούχων 100% πρὸς ἐπένδυσιν.

καὶ συνθηκαὶ ἀπασχολήσεως τῆς οἰκονομίας. Μόνον ἡ ἔρευνα τούτων εἰς ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν δίδει ὀρθὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα ἐὰν διὰ τῆς φορολογικῆς ἢ δανειακῆς καλύψεως τῶν ἐκτάκτων καταναλωτικῶν δαπανῶν ἐπιρρίπτεται τὸ ἐξ αὐτῶν βᾶρος ἐπὶ τῶν ἐπερχομένων γενεῶν.

Σεπτέμβριος 1943.